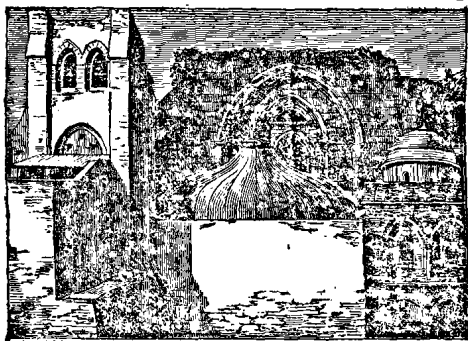

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ԸՅԳԵՅԻՆ • ԲԵՆԵՍԻՐԿԵՆ • ԳՐԵԳԻՏԵԿԵՆ
ԵՒ ԳԵՂԱՔԵԿԵՆ

ՀՈՐՐՈՐԻ ՏԱՐԻ
ՇԻՐԱՆ ՍԻՆՍԵՆՑ

ՅԵՐՈՒՍԱԼԻՄ

Ի ՏԳԱՐԱՆԻ ՍՐԲՈՅ ՅԱԿՈՎԲԵԱՆՑ

1869

ԱՆՈՒԱՆԻ ԲԱՍԱՆՈՐԴԱՅ

Աճե. Տ. Տ. ՆԱՅՏԱՆՆԻ Սրբազան Պատրիարք (6 օրի.) :
Գեղ. Կարապետ Արքեպիսկոպոս Աւագ լուսարար :
Գ. Եսայ. Արքեպիսկոպոս (2 օրի) :

ԱՆԵՔՍԱՆԻԲԱՊՈԼ

Տէր Եղեմեմ աւագ քահանայ Կոստանայ :

ԱՆԵՔՍԱՆԻԲԱ

Աղբեան մահտեի Եսայ. աղա :
Գրիգորեան Սարգիս էֆենտի :
Գ. Եսայ. Ֆեան Աղբեանդ աղա :
Ջաքեան Կարապետ աղա :
Խաչատեան մահտեի Եսայ. աղա :
" Ալեկոյ Աղբեանիկան ընկերութեան :
Հափան շիփան Գրիգորեան :
Ճեփակիկան Գաւինի աղա :
Մարտիրոս աղա Ալեկոյ :
Եսայ. աղա Մարտիրոս :
Եսայ. աղա Մարտիրոս :
Եսայ. աղա Մարտիրոս :
Սեդրեան Գարգիլ աղա :
Սեֆեան մահտեի Պողոս էֆենտի :
Տէր Գրիգորեան Ղազարոս աղա :
Տեղաւորեալ Եսայ. աղա Եսայ. աղա :

ԱՆՏՈՒՔ

Բեռեան Սարգիս աղա Արապկերի :

ԱՆԱԲԱԶԱՐ

Եղեմեան Մարտիրոս աղա :
Եսայ. աղա մահտեի Խաչատուր աղա :
Կրիսեան մահտեի Սահակ աղա :

ԱՖԻՕԵ ԳԱՆԱԿԱՆ

Վարդեան Գրիգոր աղա :

ԲԵՐԻԱ

Աճեմեան Միքայել աղա :
Բեռեան մահտեի Մանու աղա Արապկերի :
Գալլանդ Եսայ. աղա Գրիգոր աղա :
Գալլանդ Գեղ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա Արապկերի :
Եսայ. աղա Միքայել :
Եսայ. աղա Միքայել :
Եսայ. աղա Միքայել :
Սոլալեան մահտեի Կարապետ աղա Արապկերի :
Տէր Խաչատուրեան մահտեի Սարգիս աղա :
Տէր Կարապետեան Սարգիս աղա Եսայ. աղա :
Տէր Սարգիսեան մահտեի Ղազարոս աղա :
Տէր Սահակեան մահտեի Եսայ. աղա :
Բեռեմեան Եսայ. աղա Եսայ. աղա :

ԳԱՆԱԶԱ

Սթ. Եսայ. Կարապետ տէր Աւետիքեան :

ԴԱՄԱՍԿԱՍ

Սթ. Բաւաթան Կարապետ տէր :
Գեղեմեան Եսայ. Կարապետ :
Գեղեմեան Գեղ. աղա Ալեկոյ :
Գեղեմեան Գեղ. աղա :
Գեղեմեան Գեղ. աղա :
Գեղեմեան Գեղ. աղա :
Գեղեմեան Գեղ. աղա :
Գեղեմեան Գեղ. աղա :
Գեղեմեան Գեղ. աղա :
Գեղեմեան Գեղ. աղա :

ԵՐԵՐԱՆ

Արքեպիսկոպոս Միքայել Կարապետ :
Կարապետ Կարապետ :
Գալլանդ մահտեի Եսայ. աղա Գրիգոր :
Լաւորով Միք. աղա Եսայ. աղա :
Կարապետեան Պողոս էֆենտի :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :

ԵՐԵՐԱՆ

Բեռեմեան մահտեի Գրիգոր աղա :

ԵՐԵՐԱՆ

Վեմեմեան Եսայ. աղա Կարապետ :
Արքեպիսկոպոս Միքայել Կարապետ :
" Գեղ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :
" Եսայ. աղա Կարապետ :

Սարգիս Սահակ Գրիգոր :
Մարտիրոս Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :

ԵՐԵՐԱՆ

Գալլանդ մահտեի Գրիգոր աղա Ալեկոյ :
Լուսաւորեան ընկերութեան :
Լուսաւոր. ընկ. Գրիգորեան :
Լուսաւոր. ընկ. Գրիգորեան :
Լուսաւոր. ընկ. Գրիգորեան :

ԵՐԵՐԱՆ

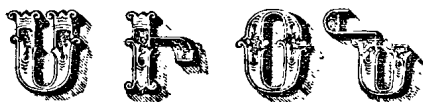
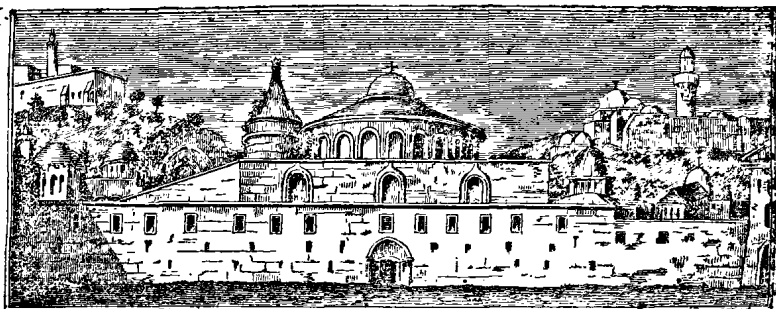
Տէր Անտոն Աւագ քահանայ Եսայ. աղա :
Տէր Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :

ԵՐԵՐԱՆ

Արքեպիսկոպոս Միքայել Կարապետ :
Մարտիրոս Եսայ. աղա Եսայ. աղա :

ԵՐԵՐԱՆ

Արքեպիսկոպոս Միքայել Կարապետ :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :
Եսայ. աղա Եսայ. աղա :

ՀԱՐՈՐԻ ՏԱՐԻ
ԹԻՒ 5.

Ա Մ Ս Ա Գ Ի Ր

ՄԱՅՍ 31.
1869.

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏԱԿԱՆ

ՄՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԻ ՆՈՐ ԽՆԳԻՐ

ԹԻՒՅՏ Սիսի նախնիքաց թու
սի աւետան էինք մեր արդոյ ըն-
թերցողաց թէ՛ Սրբազան տեղեաց
տօնական հանգէսները այս տարի կա-
տարուեցան ամենայն խաղաղութե-
րի մխիթարութիւն աւխտաւորաց և ի
փառս Քրիստոսնութեան սակայն հա-
զիւ թէ քանի մի օր անցած էր Սի-
սի աւետարներ թուոյն հրատարակու-
թենէն ղկնի, և ահա յանկարծ նոր
խնդիր մի երեւան ելաւ և գրաւեց
ամենուն ուշադրութիւնը և լայն խն-
դիրը, որ դժբաղդաբար տակաւին կը
շարունակի, այսպէս սկսաւ ։

Սիսոյ Ցին, գիշերուան ժամը Ցին,
մեր լրժանապատիւ միաբաններէն
Շննդեան վանուց տեղուչ թաղէտ,

վարդապետն լրաբերցի ինքզնե-
մէն սուրբ լրժուս գաղով յայանեց
թէ՛ Շննդեան սրբի հիւսիսացին կող-
մին լսողական դռնէն հրդեհ սկսե-
լով կարգաւ այրեր է Սատինաց դը-
րան վարդայրը, միջնավայրի առաջ-
տաղի վարդայրը, որ երեք աղգաց կը
պատկանի, աւագ սեղանի վարդայ-
րը, և այդ ու Յունաց քանի մի պատ-
կանները և ընդ նմին փոկերը այր-
ուելով թափուեր են բաւականին
կանթեղներով լրժանապատիւ տեղուչ
յայանեց նմանապէս ։ որ այս նախա-
տական անցքը պատահած է գիտմամբ
որոյ պատճառաւ Սատինաց և Յուն-
աց տեղաւորները մեկտեղ կը մեղապ-
րեն իրարէ ։ Թեքողիք այս բանի ։

իրիտունէական իրողութեան :

Այն անակնկալ լըյն վրայ, իսկայն առանց ժամանակ կորուսանելու, Մթուոյս աւագ Թարգման Մրժ. Սատթէոս վարդապետն ինքզինէմ զըլըւեցաւ. իսկ հետեւեալ որը քաղաքիս վսեմ՝ Նաղիֆ Փաշան, Մթուոյս Սմէն, Պատրիարքը և Գեր. Սմէոն եւ պիսկոպոսը, Յունաց Պատրիարքը իւր պաշտօնական անձինքներով և նմա նապէս Գաղղիայուոց հիւպատոսը և ատենադպիրը աճապարեցին ինքզինէմ, ուր երկուր. բանախօսութենէն զկնի, առանց հրկիզութեան աղբիւրը որոնուելու, որոշուեցաւ որ նոր փառագոյները, պատկերներ և կանթեղներ կախուին ըստ առաջին բանակութեան և ըստ սեպհականութեան իւրաքանչիւր ազգի : Սակայն Ստոնք, ընդ որս Գաղղիական Հիւպատոսը, պնդեցին թէ՛ բացի իրենց դրան վառագուրէն՝ միջնախորի վարագոյրն ևս իրենց կը պատկանի և իրենք պարտական են նորոգել : Սեր և Յունաց Պատրիարքները ընդդիմացան այս նոր երեւոյթ արտօնութեանը, առարկելով որ նոյն վարագոյրը երեք ազգաց կը պատկանի. Հետեւապէս այս ընդդիմախօսութեան պատճառաւ միջնախորի վարագուրի նորոգութեան խնդիրը կախ մնաց և միւս վարագուրները, պատկերները և կանթեղները կախուեցան ըստ սեպհականութեան իւրաքանչիւր ազգի, թէպէտ և Ստոն վարդապետները զայրագին ընդդիմութիւններ ցուցին Հայոց սեպհականութեանց զետեղուելու մասին : Սոսաւանք ասել, որ երկարատե բանախօսութեան միջոցին Ստոնք կը ջանային և կը պնդէին արձանագրութեան առնուլ միայն ներկայ գտնուած սեպհականութիւնները ըստ իւրաքանչիւր ազգի. սակայն այս առարկութիւնը

ապօրինի համարուելով արձանագրութեան յառաջ քան հրդեհը դանդաղած սեպհականութիւնները և ըստ այնմ սնորհիւնեցաւ :

Հաղիւ թէ 12 օր անցած էր այն սնորհիւնութեան վրայ, յանկարծ ըւր հասաւ թէ՛ Հայոց եօթն պատկերները և Յունաց մէկ պատկերն (գուցէ սխալմամբ) դողցուած են և Նընդեան տեղւոյն արծաթեայ աստղանիշ կերտուածի մէկ բեւեռը հանուած : Սերտին երեք ազգաց կողմէն պաշտօնական անձինք ինքզինէմ դիմեցին և Հայք առանց գողը և գողօնը որոնելու՝ կամեցան նոր պատկերներ կախել գողցուածներուն տեղ : Ասկայն Ստոնք իսպառ ընդդիմացան, յառաջ բերելով թէ՛ մինչեւ որ միջնախորի վարագոյրը չնորոգուի իբրեւ ըստինական սեպհականութիւն : Հայք իրաւունք չունին իրենց պատկերները կախելու : Սոս տեղէն խնդիրը առաւել ծանր կերպարանք առաւ և Փաշայի կողմէն պահապան զօրք զըկուեցաւ ինքզինէմ և հեռագրուեցաւ ի Պօլս Ս. Իրան՝ այս դժպատեհ անցքին դարման մատուցանելու : Հեռագրի պատասխանը չնորսա Ստոնաց գալով Հայոց եւ Յունաց կողմէն տփգոհութիւն բարձրացաւ : Փաշան օտիպուեցաւ վերստին հեռագրել և ցարդ պատասխանւոյն կրօպատուի : Հետեւապէս ըստինական ընդդիմութենէն պարզապէս կերեւի, որ հրկիզութեան աղբիւրն ևս ըստինական է (թէպէտ և իրենք թելադիր կը համարեն Յոյները). վասն զի Լուրդայի մէջ Ստոն կրօնաորութիւնը իրիտ անարգել զօրանալու վրայ է Պաղեստինի մէջ : Սոս այժմ իրաց վիճակը այսպէս է— Ստոնք կը խրոխտան, Յոյնք գողցես անտարբեր են, Հայք կը տագն

նապին, Հայոց պատկերները առանց կախուելու մնացած են, զորական պահապանները տաճարի մէջ կը հրակեն, երեք ազգաց սեպհական վարու գուրի նորոգութեան խնդիրը բռնաբարութեան ենթակայ է, ոչ որ չհամարձակիր Օսմանեան այլը իջնել, բայց միայն երեք ազգաց պատարա գիշերը և ժամարարութեան սպառաւորները:

Խնդիրը այս վիճակին մէջ է, ուստի և մենք դարձեալ այն վիճակին մէջ թողլով սակաւ ինչ խորհրդածենք:

Վիշդեռ Վիշդիոյ եպիսկոպոսական և Սուսիոյ (Թոռոքս եկեղեցեաց մէջ միութեան առարկութիւններ կը յուզուին, մինչդեռ տարի մը չը կայ որ Նունական եկեղեցին զատկական սցեդութեանց առթիւ Հայոց եկեղեցիէն դարերով մերժուած միութեան խնդիրը արծարծել կը ջանար. մինչդեռ Վատիկանի պալատէն պապական կոնդակներ կըստուին և զանազան ազգաց եկեղեցական գլխաւոր պաշտօնեայքը ի ժողով կը հրաւիրուին քրիստոնէական ընդհանուր միութեան վրայ խորհելու, և ահա միւս կողմէն եկեղեցական սպաններ կը հրդեհնուին և գողութեամբ կ'անյայտին Նիթիէնէ մի Օսմանեան այրին մէջ այն այրին, ուր առաջին անգամ մարդկութիւնը հաշտուեցաւ Նստուածութեան հետ և հնչուեցաւ հրեշտակաց եւ մարդկանց բերանէն. «Փառք ի բարձունս Նստուծոյ և յերկիր խաղաղութան», այն այրին մէջ սեպհականութեանց բռնաբարումներ կը լինին, ուր մարդկային ազգի ժողովը մանուկը իւր երկնաւոր փառքն և մեծութիւնը թողած՝ պատեցաւ այնպիսի խանձարութով, զոր համայն աշխարհի և ոչ մի աղքատ մանուկն ունեցաւ:

Վիշդեռ լուծենք ուրեմն այս հասկասական առեղծուածը. Վրդեօք քրիստոնէական միութեան առթիւ տարածուած օգահնչիւն աղաղակեալուն հաւատ ընծայենք, թէ մեր աչքի առջեւ կատարուած քրիստոնէութեան նախատիք բերող իրողութիւններուն, Վրդեօք պապական ժողովի հրաւիրագիրներուն նշանակութիւն տանք, թէ Վատիկան կրօնաւորաց պատկերապօղութեանը և եկեղեցական ընդ պատուց հրձգութեանը: Հաւատանք աւելի մեր աչքով տեսածներուն, վասն զի ասուած է. «Հաւատարմագոյն է տեսիլ աչաց քան զլուսականջաց»։ Հաւատանք մեր աչքով տեսածներուն և համարձակ տանք, որ եթէ Վրեւելեան քրիստոնէից եւ մանաւանդ Պաղեստինի վրայ իշխողն լինէր՝ ոչ թէ Օսմանեան, այլ մի որ և իցէ քրիստոնէաց տէրութիւն, վաղուց արդէն միւս քրիստոնէաց ազգերը մնաս բարեաւ տեսած էին սրբապան տեղեաց: Հաւատանք և ամենայն համազմամբ կրեկները՝ քանի որ քաղաքականութիւնը կրօնի պատրուակաւ կը գործէ՝ Վրքիստոնէութիւնը դեռ շատ պիտի տագնապի և քրիստոնէից մէջ երբէք չը պիտի թագաւորէ սերը, որ Վրեւտոնէութեան ոգին է և ազգաց հոգեւոր միութեան յօդակապը: Վրդարեւ՝ ցաւօք սրտի կը կարգանք, որ Հայաստանի մէջ բարբարոսութիւններ կը գործուին Վիւրտերու ձեռքով, բայց ամեն որ հաւաստի է որ առանց տէրութեան կամաց են եղածները, և եթէ մենք արի լինինք՝ կարող ենք՝ թէ դիմագրաւել եւ թէ բողոքելով պաշտպանութիւն խնդրել, մինչդեռ եթէ իշխողը եւ գործողը քրիստոնէայք լինէին, պիտի ասիպուէինք միայն լուծ: Վր-

գործեւ Վիւրտսիք եկեղեցական բու-
րասանք և անօթիւր կ'անարգեն և կը
կողոպտեն, բայց անոնք իրենց գաւա-
նութեան հետ առնելով ինն չունին.
իսկ Օննդեան այրի մէջ եկեղեցական
ապաստուց հրդեհիչները և կարպտիչ-
ները այնպիսի մօրդիկ են որոնք մէկ
կողմէն կը գողանան և միւս կողմէն
աշխարհ կը խաբեն և կը քարոզեն թէ
եկեղեցական անօթիւնքը նախական
են և յարգանաց արժանիք:

Այն խաղաղ և անշուք այրին մէջ,
ուր ասլաթահային կրքերը պիտի բռնեն,
ուր տիրապետութեան և մարգատե-
լութեան տենչանքները պիտի հան-
գարտին եւ միայն Յիսուսի անհոռ
մարդասիրութիւնը պիտի փառաբա-
ռուի, այն այրին մէջ տակաւին ի և թն
կը թաղաւորեն, և տակաւին իշտանք
կողմէն ի' հեթանոսական հին պատգա-
մը քրիստոնէական խնդրոց մէջ կը դա-
հակալէ և քրիստոնէական եղբայրու-
թեան հիմունքը վեր ի վայր կրտսպա-
լէ: Այս է արդեօք քրիստոնէութիւն
այս են արդեօք Աւետարանի պատ-
մէքները, որ ի սիրոյ ծնած և սիրելու
համար աւանդուած են Վրիստոնեայ
Հայոց պատկերները կ'արուին և կը
կողոպտուին, և Հայք կը ցանկան նո-
րերը կախել և կ'արգելուին քրիստո-
նեայ խափններէն: Ի՞նչ քրիստոնէա-
կան եղբայրութիւն է այս Վրդեօք
Քնչ համարմունք պիտի ունենան քր-
իստոնէութեան վրայ այն իշտանքը,
որոնք շարունակ ականատես են այն
տրինակ իրողութեանց, և եթէ իրենք
չմիջամտեն, գուցէ քրիստոնէայք մէկ
զմէկ պիտի խողտողեն: Իսկոն, հազար
ապահս: Անք կրտսկանք և կը զար-
հուրինք, երբ որ կը տեսնենք թէ այս
ամեն նախատեղի իրողութիւնները
յանուս քրիստոնէական կրօնի կը կա-
տարուին և նոյն իսկ կրօնի ուսուցիչ

ներու անսքով թող, եթէ բան չունի,
Հաղթող խեղճ Պապը մողղի հրա-
ւիրանաց կոնդակներ սփռէ ամենու-
րեք: Բանի որ մղեւանդութիւնը և
փարիտակոնութիւնը կը թաղաւորեն
Աւետարանի տեղ, տակաւին շատ պի-
տի տագնապի թէ ինքը և թէ Վրիս-
տոնէութիւնը:

Կայց մենք սպասենք այժմ և տես-
նենք թէ ուր պիտի եղերի Օննդեան
այրի ներկայ խնդիրը:

ՕԳՈՍՏԱՓՈՒ ՍՈՒՆՈՒՆԻ 1869 ՏԱՐԻԱՅԷ
ԱՏԵՆԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Իշտանք պատուական լրագրէն
առնելով () Գոտոսափառ Սուլթանի ա-
տենաբանութիւնը և ընդ նմին խոլ-
բագրի գեղեցիկ խորհրդածութիւնը՝
ամբողջապէս կը զետեղենք Սիօնի մէջ,
նչ միայն մեր ընթերցողաց հաղորդե-
լու նպատակաւ, որոնք գուցէ արդէն
կարգուցած են զանապան լրագրաց մէջ
այլ իրենա պատմական ընտիր յիշ-
տակարան () Երագրի միջոցաւ ապագա
յից աւանդելու համար օ վասն զի
յայտնի է, որ լրագրական թերթերը
շատ անգամ չեն պահպանուիր, իսկ
թրագրական տետրակները կը զանա-
ռուին: Անք կողմէն ուրիշ ասելիք չէ
թողած մեր Սեմարգոյ սրտշոտոս
կիցը Վեհափառ Սուլթանի ատենա-
բանութեան նկատմամբ, բայց միայն
յորդորել մեր Հայագրի կը պարները
որ մտադրութեամբ կարդան թէ ի-
շտանքի խորհրդածութիւնը և թէ
կայսերական տառնաբանութիւնը և
մէկ զմէկ խրատելով և խրատուսելով
ջանան իսպառ տարաբերմէլ գաղթա-
կոնութեան թիւր և անօգուտ կար-
ծիքները: որով շարակուած է ամենց
մերայնոց մոքերը և կ'երազեն իբր թէ

Տաճկաստանէն գաղթելով՝ կարող են
ուրիշ երկիրներու մէջ աւելի անդադ-
րութիւն վայելել : Համարձակ կ'ա-
տենք, որ գաղթող Հայք ոչ միայն պի-
տի զրկուին օտար տէրութեանց մէջ
երազած անդորրու թեւեղէն, այլ և ալ-
տի զրկուին այն նորածաղկի և նորա-
քայլ բաղարկանութեան հովանիին,
որ ինքեանք եւս Եթէ աշխատին
կարող են պառհասեալ ծաղկիլ և յա-
ռաջագիւնել :

Երայէս կ'ըսէր Իրաւունք պառ-
ուական լրագիրք իւր խորհրդածու-
թիւնը :

Յառաջագիւնութեան և զարգաց-
ման նոյնպէս անհասարկ իրաւանց
անխօսի բարգաւաճում, հաւասարու-
թեան պայմաններու անթերի գոր-
ծադրութեան, օրինաւորութեան և
արդարութեան թուական մ'աւետեց
մեզ 1868 տարին : Տաճկաստանի վե-
հափառ Սուլթան մը առաջին անգամ
իւր բարձր եւ փառաւոր գահին վը-
րայէ ժողովրդեան զարգացման և հան-
գստութեան նոյնպէս և տէրութեան
բարեկարգութեան և յառաջագիւնու-
թեան նկատմամբ այնպիսի զգացում
ներ յայտնեց հրապարակաւ եւ պար-
տաւորութիւններ դրաւ պաշտօնէից
վրայ՝ որ Լաբապիկան Վահակունքու
ատենաբանութիւնները գերազանցեց
և անոնց թերի ոչ համարձակած կամ
չգործադրած խոստումները իր () գոս-
տափառ բերնով ուխտեց երկրին եւ
ժողովրդեան համար առանց խորու-
թեան կրօնի եւ ազգութեան : Պաշ-
տելի թուական : Վեհափառ Սուլ-
թանը սկսաւ չէ թէ սովորութիւն մը
մոյնելու համար, չէ թէ օրինակի մը
հետեւելու համար ապագային, չէ
թէ մէկ և վերջին անգամուն համար,
այլ բնագոյն մ'է որ զինքը մեղց
նուիրական զգացում մ'էր որ զինքը

բաղաւերաց և երկրին աւ ժողովրդեան
անհրաժեշտ պէտքն էր որ զինքը բա-
տիւրեց խոստանալ կատարելու համար
և հրամայել գործադրութիւնը ահա
ներս համար : Եւս այսպիսի փառա-
ւոր և հոգեկալ չէնքի մը առաջին քա-
րը () գոստափառ Սուլթանը հանդի-
սաւոր կերպիւ անցեալ տարի զետե-
ղեղ ետք՝ աւաններ հիմա արդեօք այս
չէքը իւր հիմնարկութեան վիճակին
մէջ մնաց մէկ տարուան միջոցին, թէ
պէ յառաջագիւնութիւն մը և տարբե-
րութիւն մը կը նշմարուի. աւաններ հի-
մա թէ անցեալ տարուան այն նուի-
րական գագաւաճները և լուսաւոր խո-
տումները հետեւութիւն մը և գոր-
ծադրութիւն աւանցան, թէ սէ ար-
տասանուեցան միայն ինչպէս որ ա-
վարութիւն է արաստանել Լաբապիկ
մէջ այն ինչ խորհրդարան մը կ'բաց-
ուի. որ պատճ է ալ հետզհետէ իր
նշանաւորութիւնը կարուսել և մօրի-
նակ արգարութեան մը կերպարանքը
առնուի : Սակայն մեր բաղաւորու-
թիւնները պահանջող կերպարանք մը
պէտք չեն յայտնել, մասնելով որ այս
մասին Տաճկաստանի երկրորդ տարե-
դարձն է այս, եւ մեր տէրութիւնը
արգիւնաւոր ընելու և անոր գահա-
ցուցիչ հետեւութիւն մ'արտագրե-
լու համար հարկ է նախ մտածել որ
Տաճկաստանի վիճակը նոյնը չէ ինչ որ
էր Լաբապիկ վիճակը երբ Վահակալ
ատենաբանելու սովորութիւն ըրին և
և գարձեալ մինչև հիմա արտասանու-
ած հարեւրաւոր ատենաբանութեանց
և խոստումներու մէջ բանադրաւ մը
թերեւ չառ բաներ գտնէ չ'գործա-
դրուած կամ բարձի թողի եղած :
Սէնք մեր վիճակին մէջ բաղաւորանք
անցեալ տարին ներկայ տարուց եւ
() գոստափառ Սուլթանին առաջին
պտենախոսութիւնը երկրորդին հետ

ոյն ժամանակ տարբերութիւն մ'ան միջապէս մեր աչքին պիտի զարնէ, և Տաճկաստանի նախկին վիճակին վրայ ներկայ վիճակին բարեբաւութիւնը, և յառաջագիմելու համար առնուած և գործադրելու համար պատրաստուած քայլը, և վերջապէս անոր թէ ներքին և թէ արտաքին ազդեցութեան վարկին և զարգացման լաւագոյն եւ յառաջագէժ վիճակը դիւրաւ պիտի գգանք: Տէրութեան մէջ նոր եւ օգտակար օրէնքներու ձեռք զարնուիլը ուսման և գիտութեան համար հաւտառութիւնները, որոնք խոհեմ, բաւիթուն վարչութեամբ և տէրութեան մասնաւոր ինամբով տարակոյս չ'կայ որ պիտի յառաջագիմեն, նոր ճանքաւերու եւ երկաթուղիներու համար մեծ փոյթը և բանակցութիւնները, վերջապէս Տաճկաստանի մէջ քաղաքակրթութիւնը եւ յառաջագիմութիւնը գգալի բնելու համար մեծ փափաքը և ջանքը գլխաւոր ապացոյցներ են () գոտափառ և բարեգութ լայսեր բրած պատուական պատենաւ բանութիւնները մէկ մէկ յառաջաւաններ ըլլալուն քողաքարկութեան և յառաջագիմութեան երեւելի գործին: Լայսերական պատենաբանութիւնը մեծախօսութենէ բողոքովին հեռի անկեղծ նկարագրութիւնն է իր ներկայ վիճակին, ճշմարիտ պատմութիւնը իր անցեալին եւ հառաւոր սրտովի առաջագրութիւնն է իր ապառնոյն համար: Ենոր մէջ երեւածը չէ թէ միայն Սուլթանին տաղանդն է, հապա իր բարեսրտութիւնը, իր անկեղծութիւնը, յառաջագիմելու եռանդը, լուսաւորելու փափաքը և հաւասարութեան սկզբունքը՝ եւ իր բովանդակ ժողովուրդին եւ երկրին բարեբաստութեան եւ զարգացման համար ունեցած մեծ սէրը եւ հաւ-

ատա կամքը: Սուլթան Նախը Նիզադինչպէս արդէն՝ չէ թէ միայն բողոք ժողովուրդին անկեղծ սէրը և սրտագին համակրութիւնները և եւ պիտի գրաւէ, այլ և բողոք լարսպիտ առջեւ մեծ համարում՝ մը և վարկ մը ալ աւելի պիտի ստանայ, եւ Սուլթաններու ցանկին մէջ իր անունը թերեւս առաջին տեղը պիտի գրաւէ, վասն զի անոնցս՝ ոմանք եթէ մեծ յաղթութիւններ ըրին թշնամեաց վրայ եւ քաղաքներ առին, նա ամենէ մեծ թշնամոյն վրայ յաղթանակ տանելու կ'ոքնի որ է յետագիմութիւնը, եւ իր փառաւոր յաղթանակը իր Նախորդաց նման քաղաքներու օտայցումը և պատերազմի աւարը չ'պիտի ըլլայ, հապա տգիտութեան կործանումը, մլտաքերու լուսաւորութիւնը, երկրին յառաջագիմութիւնը, անխտիր հաւասարութիւնը և անհատական իրաւանց ճշդիւ յարգուիլը և գործադրուիլը: () գոտափառ Սուլթանին նշանաբանը այս է, այս է նոյնպէս ժողովրդեան պէտքը և ակնկալութիւնը: Ենք ամին իրաւունք նոյնպէս և ամեն վտահութիւն ունենալով այս երջանիկ օրերը տեսնելու, մեր սրտագին բարեմաղթութիւնները կ'ուզենք առ խորհրդեան թէ մեր բարեգութ լայսեր անգին կենաց եւ բարեբաստութեան եւ թէ իր լուսաւոր խոստումներու, ընտիր գապումներու, եւ իր ձեռնարկած երեւելի գործին կատարման և յաջողութեան համար, եւ կը փութանք լայսերական պատենաբանութիւնը ամփոփ զեռեղել իրաւունքի մէջ ի տեղեկութիւն և յուրախութիւն մեր ընթերցողաց:

() գոտափառ Սուլթանը ի Վուսուլ երթալով՝ Պետութեան խորհրդոյ Նախագահին կարգացած Տէրութեան միամեայ գործողութեանց նը:

կատմամբ տեղեկագիրը լեց :

Լհաւասիկ Սուլթանին ըրած ա տեհաքանութիւնը սոյն տեղակագրին կարգացուելէն անմիջապէս ետքոյ :

« Կարգացուած տեղեկագիրը արդէն կ' յայտնէ վարչութեան տարբեր ճիւղերու մէջ կարեւոր նորոգումներն ինչպէս երկրին զարգացման, հարստութեան աւելնալուն, ազգին նիւթապէս, բարոյապէս եւ մտաւորապէս յառաջդիմելու քայլն եւ տարբեր դատարանները վերանորոգելու եւ բարեկարգելու նպատակով օրէնքներ եւ կանոններ հաստատուած ըլլալը :

« Տարակից չ'կայ որ եթէ այս աւելնիքները եւ կանոնները ճշգրիտ գործադրուին, եւ մէկ կողմէ փորձով տեսնուած թերութիւնները լցուելով միւս կողմէ նոյնպէս օգտակար եւ հարկաւոր դատուած օրէնքներ որ կանոններ հաստատուին՝ տարաւոր չ'կայ կ'ըսեմ որ տակաւ առ տակ երկիրը կարող չ'ըլլայ յառաջդիմել եւ քաղաքակրթութիւն աստիճանին հասնիլ, որոյ իրաւունք ունի փառաբանել եւ մեր կայսրութեան ծախուութիւնը եւ մեծութիւնը համեմատաբար չ'աւելնան : Պետութեան խառնուրդը մասնաւորապէս այս արդիւնքին հասնելու նպատակաւ կազմուած ըլլալով՝ հաճութեամբ է որ անոր յանձնած մեծ պարտաւորութեան եւ կարեւոր պաշտօնին լաւ գործադրուած ըլլալը կը տեսնեմ, եւ բարձր գոհունակութիւնս կ' յայտնեմ անոր արդէն արտագրած պտուղներուն վրայ, որոնք երկրին համար ապագայ արդիւնքը ապահովելու եւ րաշխաւորութիւն մի են, նոյնպէս եւ իր հետեւելիք ճանքուն մէջ անընդհատ քայլերու ջանից՝ համար : Եւ ջեալ տարի մեր ջանքերը պատկող

« յաջողութիւնը մեզ հաւատեց թէ մեր իրաւունքները կատարելապէս ճանցողած եւ յարգուած են ամեն տեղ, եւ այս պարագայիս մէջ բարեկամ՝ եւ դաշնակից տէրութեանց աջակցութիւնը անգամ մի եւս զմեզ ապահովել իրենց մեր վրայ ունեցած բարեւեղ զգացմանց վրայ : Եւ ամենը մեր յայտնած չափաւորութեան, եւ եղած դաշնագրութեանց եւ միջոցաւ իրաւանց պահանջումներու համակերպելով միշտ՝ ընդհանուր խաղաղութիւնը հաստատուալ հելու համար ըրած անընդհատ ջանքերնուս արդիւնքն է :

« Երկնպէս ասկէ ետք, մեր յարաւորութեան ջանքը պիտ'ըլլայ մեր իրաւունքները պարզել եւ անընդ պահել, ինչպէս մինչեւ հիմա՝ նոյնպէս եւ ասկէ ետք հաստատուած դաշնագրութեան ճշգրիտ ռազմիկ ըլլալ, եւ բարեբաղդաբար օտար տէրութեանց ու մեր կառավարութեան մէջ եղած բարեկամութեան եւ ազգի յարաբերութեանց կապերը եւ եւս սեղմել :

« Կրիտիկ կողմէն խաղաղիլը եւ անոր մէջ ապահովութեան եւ անդորութեան բոլորովին վերահաստատուելը աւելի շնորհ մը եղաւ մեզ համար Լմենակարողին կողմէ : Եւ առ թիւ երկնիկ կ'սեպեմ ինքզինքս իմ գոհունակութիւնը յայտնել բանակի, կողմն իշխանութեանց եւ բլանակաց հնազանդ մասին խողաղութիւնը վերահաստատուելու համար ըրած անխոնջ ջանից եւ մեծ ծառայութեանց համար : Եւ սոյն հրապարակաւ կ' յայտնեմ եւ կ'ուզեմ որ այս կողմէն զարգացման եւ յառաջդիմութիւնը ապահովելու համար եւ զանազան իշխանութիւնները եւ օրէնքները եւ վերջին գէպքերու ժամանակ բնակչաց կրած տառապանքին

« հասուցում ըլլալու հաւարձ հաւա-
 « տարմաբար և անվերջ պարծազրուին
 « Վրէն ատեն, մանաւանդ ներ-
 « կոյ դարուս մէջ, երկրի մը քաղաքա-
 « կրթութեան և զարգացման և նոյն
 « իսկ անոր կառավարութեան ու ժին
 « և մեծութեան հիմը իր վարկին վե-
 « բահաստատութեան և յաջողութեան
 « մէջ կ'կարանայ: Նոյնպէս այս պարա-
 « գայիս մէջ անգամ քանի մի տարիէ
 « ի վեր քահանայութիւն արդիւնքներ
 « ձեռք ձգուած ըլլալը հաստատելու
 « երջանկութիւնը ունիմ: Եւ ստու-
 « գիւ եթէ մեր ներկայ վարկը ասկէ
 « ժամանակ մը առաջ եղածին հետ
 « բաղդատուի՝ երբ ցաւալի պարա-
 « գաներու ազգեցութենէ անվասա-
 « հաւթիւն մը գոյացած էր կառավա-
 « րութեան վարկին վրայ, իրաւայի
 « յառաջագիմութեան մը գոյութիւ-
 « նը անմիջապէս զգալի պիտի ըլ-
 « նայ Վրէն երջանիկ արդիւնքը յայտ-
 « նի կերպիւ եկամտից հաւաքումին
 « յաւաքոյն եղանակ մը տայերնուս,
 « ծախուց մէջ տիրած քարեկարգու-
 « թեան և խնայողութեան, մեր յան-
 « ձըն առած պայմանները անկեղծ
 « լինէ Զգիւ կատարելուս, և վեր-
 « ջուպէս վաճառականութեան և ա-
 « բուհատի յառաջագիմութեանց եւ
 « քարեշէտութեան արդիւնքը եղող
 « տէրութեան եկամուտները աւել-
 « նալըն հետեւանքն է:
 « Անհուած Զմարտութիւն մ'է
 « որ ինչպէս անհատական յաջողու-
 « թիւնը և յառաջագիմութիւնը ծա-
 « խուց համար ալ նոր դուռ մը կ'բա-
 « նայ՝ ճիշդ մի և նոյն է նաև ազգե-
 « րու համար: Իմ հաստատ կամբ և
 « փափաքն է տեսնել որ մեր կառա-
 « վարութիւնը այս վերջին տարիներու
 « երջանիկ փոքածութենէ օգուտ քա-
 « ղելով այն վերանորոգութեանց և

« խնայողութեան ձամբուն մէջ յարա-
 « տեւէ և ելլալուից արեկան ծը-
 « բաքիրը ժամ առաջ հրատարակէ,
 « ինչպէս արդէն կ'պատրաստուի իւր-
 « զարակրթութեան ձամբուն մէջ ազ-
 « գի մը յառաջագիմութիւնը որչափ
 « որ իրանայ՝ իր պէտքերն ալ անոր
 « հետ մեկտեղ կ'աւելան: Վրայէս
 « ասկէ քստն կամ երեսուն տարի ա-
 « ռաջ երկրի մը ցամաքային և ծովա-
 « ին ոյժը պահելու բաւական եղող
 « գումարները՝ այսօր իր զինուոց հա-
 « մար քոյացած ծախքին հապիւ թէ
 « մէկ հինգերորդ մասին կրնան բա-
 « ւել: Վրան զի գիտութեան յառա-
 « ջագիմութիւնը ան ատենէ ի վեր
 « այնպիսի աւելիւ գիւտեր ստեղծեց՝
 « որ ամեն խելացի նախատես և իր իրա-
 « ւունքները ու անկախութիւնը պահ-
 « պան լու. նախանձախնդիր կառավա-
 « րութիւն պարտաւոր է իր կարողու-
 « թեան և վիճակին ներածին չափ ա-
 « նոյնմով պատրաստուիլ: Նսկեց կը
 « հետեւի որ տէրութեանց ներկայ
 « ծախքերը ատեն մը եղածներուն հետ
 « ալ չեն կրնար բաղդատուիլ:
 « Իսրեբաղդաբար հաստատկաց
 « հարստութեան յառաջագիմելը, որ
 « նոյնպէս գիտութեան յառաջագի-
 « մութեան արդիւնքն է, եկամուտի
 « և ծախուց մէջ հաւասարութիւն մը
 « կ'հաստատէ, և երբ ազգային եկա-
 « մուտները բաւական չեն ըլլար պակա-
 « սը լեցնել ան ատեն վարկը կ'լեցնէ:
 « Իսոր համար ամբողջ կառավա-
 « րութեան մը մէջ յառաջագիմութե-
 « թիւնը և քարեկարգութիւնը ան-
 « կարելի կ'ըլլայ՝ եթէ այս կատարե-
 « լութիւնները վարչութեան տարբեր
 « ճիւղերու եւ մասերու մէջ չ'լծա-
 « փանցեն: Իւստի վարկին հիմը ժո-
 « ղովորդեան զարգացումը և հարստու-
 « թիւնն է, ասորք իրենց կարգին եր-

ման չը յայտնող գծի սահմաններով և այս տեսակ դրուծիւններով, հաւաքաբար լուսաւորելով, սիրտերը գրաւելով և միացնելով և այս նպատակին համար անընդհատ գործելով :

Տարածուած ազգ մը, ինչպէս է Հայոց ազգը, նաև չ'ամենաբ ըսել, ներքնապէս գէշ կառավարուած ազգ մը ինչպէս է մեր ազգը, ուսումնաւորներու և տաղանդաւոր ազգայնաց աշակցութեան անհրաժեշտ պէտք ունի, այս աշակցութիւնը մեր առաջարկելիք միջոցով այնչափ դիւրին պիտի ըլլայ՝ որ անգգալի խոնջէնքէ մ'ետք գգալի արդիւնք մը պիտի արտադրի և ինչ որ մեր ազգի վիճակին մէջ տարիները հազիւ կ'արող պիտի ըլլան ներգործել ամբողջը շատ դիւրաւ և հարստաւ կերպիւ պիտի տպաւորեն ամեն մէկու մտքի և սրտի վրայ, բաւական է որ գործելու կամք և անկեղծ սիրտ մը նաև փափաք ունենանք յառաջդիմելու : Բանի որ տէրութեանց պատերազմական վիշտերէ և քաղաքական հոգերէ և զբաղու մեներէ ազատ է մեր ազգը՝ ինչո՞ւ համար ժամանակ չ'ունենայ իր ներքին յառաջդիմութեան և բարեկարգութեան զբաղիլ և հիմնաւոր ձեռնարկ մը յառաջ տանիլ : Սեզմէ պակասա՞ծ ոչ ըստակ է և ոչ պաշտպանութիւն, ասոնց և ոչ մէկն է արդելք մեր յառաջդիմութեան . վիճակ մը բարեկուրելու ոչ կամք կ'յայտենք և ոչ միջոց մը կ'գտնենք, և այս երկուքը բաւական են ազգերնուս վիճակը սեղմել և զանի ներդրութեան և անբարեկարգութեան ենթարկել, հետեւաբար Հայուն յառաջդիմութեան արգելք՝ Հայը եղած է առանց դուրսէն թշնամի մը ունենալու : Չկայ միջոց մը ազգերնուս մէջ մտքերը լուսաւորելու, քա-

ղափարները յղկելու, ուսումը և գիտութիւնը աւելի զգալի կերպիւ տարածելու, սիրտերը միացնելու և յառաջդիմութեան ուղին բաց և առահեւ ընելու : մենք կ'առաջդիմենք և ամեն ազգայնաց ուղադիմութեան և խորհրդածութեան կ'յանձնենք :

Ինկերութիւն մը կազմել Հրահանգիչ Ինկերութիւն անուամբ (կամ ուրիշ որ և է յարմարագոյն անուն մը) որոշ կեդրոնը ըլլայ Օմիւսիա եւ Ճիւղեր ունենայ ամեն Հայաբնակ երկիրներ : Այս ընկերութեան նպատակը ըլլայ :

Ա. Խօսարան մ'ունենալ ամեն տեղ որ Ճիւղեր ունենայ, և այս խօսարաններու մէջ առանց կրօնական և քաղաքական վէճեր յուզելու՝ ուրիշ որ և է հրահանգիչ և կրթական նիւթերու վրայ ատենաբանութիւններ ըլլան ի ներկայութեան ունկրել դրաց, կին կամ էրիկ մարդ անխախտ ընդունելով անվճար :

Բ. Այս ատենաբանութիւնները ամեն տեղ գտնուած խօսարաններու հաղորդուին և ժախանակուին, և որմէ վերջը հրատարակուին օրագրաց միջոցաւ :

Գ. Իմեն Հայաբնակ երկիրներու ուսումնականները և տաղանդաւորները այն ընկերութեան խորհրդական անդամներ ըլլան ընտրութեամբ :

Դ. Ինկերութիւնը ուսումնականները քաջալերէ, հեղինակները կամ թարգմանիչները վարձատրէ . անոնց աշխատութիւնները ծախու առնու կամ տպէ ընտրութեամբ և ծախու հանէ դիւրագին :

Ե. Ինկերութիւնը դասագիրք պատրաստէ եւ մատակարարէ ամեն դրոշմներու համար դիւրագին . այս դասագիրքերը խորհրդական անդամներէ քննուած, սրբազրուած, նոյնպէս մինչ-

չեւ հիմայ եղածներէ յարմարագոյն և օգտակարագոյն ճանաչուած ըլլան :

Զ. Մեն չայ դպրոցներ պարտաւոր ըլլան այս դասագիրքերը գործածել, նոյնպէս և ընկերութիւնը պարտաւոր ըլլայ բոլոր աղքատ աշակերտաց ձրի մատակարարել :

Է. Մեն չայ իր գլխաւոր նպատակներէ մին սեպէ աշխարհաբառ լեզուն յղիւ կանոնել, ճոխացնել և կրկնել, և հոգ տանիլ բոլոր հրատարակութեանց կանոնաւոր և մաքուր տճ բանեցնելուն :

Ը. Մեն չայ հոգ տանի աշխարհաբառ ճոխ բառարան մը շինել նոյնպէս Վաղղիարեն և Մեգլիարեն լեզուներու, չայերէնով մէկտեղ և հարուստ, ընտիր և կատարեալ բառաններ հրատարակել :

Թ. Մեն չայ ընկերութեան նպատակներուն մէջ ըլլայ կիսամենայ կամ միոմենայ հանգէս մը հրատարակել մասնաւորաբար դպրոցաց համար, ոյս հանգէսը տեսակ մի դասագիրք սեպուի և աշակերտը պարտաւոր ըլլան կարգաւ և հրահանգուիլ :

Ժ. Մեն չայ ընկերութիւնը դպրոցաց համար միօրինակ, դիւրին և աշակերտաց դիւրըմբռնելի մէթոս մը պատրաստել և բոլոր այս տեսակ աշխատութիւնները ծախու առնու, երբ յարմար դուռուին, և հեղինակները բաջարել և վարձատրել :

ԺԱ. Մեն չայ ընկերութեան նպատակներուն մէջ ըլլայ տպարան, նոյնպէս և ձեմարան մը հաստատուել ի վերջոյ :

Ստիպան այս նպատակաւ ընկերութիւն մը կազմելու համար անտարակոյս մեծկակ դրամագլուխի մը անհրաժեշտ պէտք կայ, այս դրամագլուխը ուսկէ պիտի գոյանայ : Ուստի առանց մէկէն ի մէկ վերը յիշուած նը պատակները գործադրելու անպար-

տութեան աւելի օրինաւոր և օգտակար կ'ըլլայ նախ խօսարարն հաստատել և առեւտրականութեան ասպարէզը բանալով ժողովուրդը հրահանգել և ընկերութե վրայ նպատաւոր գաղափար մը տալ մինչև դրամագլուխ մը մագտակարարուիլ և գոյանալը, որու համար հետեւեալ միջոցը կ'առաջարկենք :

Ա. Մեն չայ ընկերութեան անդամ սեպուին և վճարեն տարին միայն հինգ դահեկան, կամ մէկ և վերջին անգամուն համար մէկ (սոմանեան) լիւրա : Նտարակոյս կամովին եղած նը ուէրները շնորհակալութեամբ կ'ընդունուին և կ'արձանագրուին :

Բ. Մայն անգամները արտօնութիւն ունենան խորհրդական անգամները իրենց երկիրներու մէջ իրենք ընտրել քուէիւ, և տարին անգամ մը ընկերութեան գործոց հաշիւը պահանջել :

Գ. Մեն չայ ընկերութեան հրատարակած ամեն գիրքերը արտօնութիւն ունենան ապրանք եղած գնով ծախու առնու միայն հարիւրին տասն շահ թողլով ընկերութեան գանձուն :

Դ. Մեն չայ ընկերութեան գանձապետը իրենք ընտրել սր պարտաւոր ըլլայ կառնոնագրութեանց և ժողովոյ որոշմանց հաստատկիլ :

Սայն ընկերութեան նպատակները մեծագոյն մատամբ նշանակելէս եւ բռնելիք ընթացքը բացատրելէս ետքը, անկէ արտագրելիք արդեանց վրայ խօսիլ աւելորդ կ'սեպեմք քանի որ գործը ինքնին կ'յայտնէ : Վերջոյն, կան ժողովոյ համար ընդհանուր կանոնագրութիւն մը նոյնպէս և միօրինակ ներքին կանոնագրութիւն մը կըրնան պատրաստուիլ վերը յիշուած ըսկիցանց վրայ, և թերեւս աւելի օգտակար կ'ըլլայ այն ընկերութիւնը ընդհանուր ազգի եւ կառավարութեան պաշտպանութեան տակ գնել :

ԿԱՐՏ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԿՐՕՆԱԿԱՆ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

41

Լըրոպացի նշանաւոր ճանապարհորդները սովորաբար պատիւ կը հաժարին այցելութեամբ տեսակցիլ տւոյր Լթոռոյ Լմենապ : Սրբազան Պատրիարքին հետ եւ հարցասիրութեամբ աչքէ անյնել ակնարկողական հաստատութիւնները : Հատ ժամանակ չէ, որ այցելութեան եկաւ Սրբազան Պատրիարքին մի Լնգղիացի եպիսկոպոսական փոխանորդ (vicaire) իւր աւանդաւորն է մի ուրիշ ուղեկցի հետ : Յիշեալ անգղիական եկեղեցականը, որոյ արտաքին տեսքէն կ'երեւէր արդէն իւր խոհականութիւնը, յայտնեց որ ինքը եւ իւր ուղեկիցը () քրտֆորտի աստուածաբանական համալսարանի մէջ աւարտած են իրենց ուսմունքը եւ կը գտնուին եկեղեցական պաշտօնի մէջ, իրենց ճանապարհորդութեան նպատակն է ստոյգ տեղեկութիւն ստանալ Լրեւելեան քրիստոնէից դաւանութեանց վրայ, վասն որոյ եւ մեծ պատիւ կը համարին իրենց որ կ'արժանանան Լայոց Պատրիարքին ներկայացմաւ, որ Լրեւելեան մի նշանաւոր ազգի ներկայացուցիչն է Լրուստոյ մէջ : Սրբազան Լայոյ սիրով եւ մեծաբանօք ընդունեց նորեկ այցելուները եւ գովեց իրենց գեղեցիկ հարցասիրութիւնը :

Լնգղիացի եկեղեցականը, որ կը ցաւէր իր հայերէն չիմանալուն համար ու կը խօսէր քաղղիարէն եւ մենք կը թարգմանէինք, առաջարկեց Սրբազան Պատրիարքին թէ՛ արդէն Լնգղիացի եպիսկոպոսական եւ Յունա-Ռուսական () թոռոյն եկեղեցեաց մէջ միութեան խնդիրներ կը յուզուին եւ երկուստէք հաճութիւն եւ հաւանութիւն կ'երեւի, Լայք քնն կարծիք

ունին այս մասին, միթէ չէ՞ն. համաձայնիր այս միութեանը մասնակցիլ : — Սրբազան Պատրիարքը պատասխանեց : Երբ որ քրիստոնէական եկեղեցիները քրիստոնէական միութեան վրայ կը խօսին, մենք կը զարմանանք, վասն զի մենք քրիստոնէութիւնը արդէն մի կը դաւանինք, ինչպէս մի կը դաւանինք եւ զՎրիստոս իւր փրկագործ ստորէնութեամբ եւ իւր աւանդած՝ Լաւաոյ, Յուսոյ եւ Սիրոյ Լեւոտարանով, զոր ամեն քրիստոնէայք իրենց ձեռքն ունին, կը կարդան եւ կը խոստովանին, որ չկայ խօյր ոչ Լրեւելին, ոչ Լեթանոսին, ոչ Լնգղիացւոյն եւ ոչ Լայուն, այլ որք զՎրիստոս ըզգեցեալ են, ամենեքեան մի են Քրիստոս, ինչպէս եւ Վրիստոս մի է ի նոսա : Լայս այսպէս լինելէն յետոյ, յաւելցուց Սրբազան Պատրիարքը, կը զարմանանք, երբ որ գարձեալ միութեան վրայ կը խօսուի եւ իրաւունք կը տանանք տարակուսիլ որ յուզուած միութիւնը առտւել քաղաքական է քան թէ քրիստոնէական : Իսկ մենք Լայքս որ դարեւով փորձած ենք եւ շատ վնասներ կրած քաղաքական պատուաւիւս արծարծուած եկեղեցեաց միութեան խնդիրէն, միշտ կը սոսկանք նորանոր վտանգներէ, վասն որոյ եւ լուս կը համարինք մեր համազման մէջ հաստատուն մնալ, յարգել մեր եկեղեցւոյ ազգային անկախութիւնը, ինչպէս եւ այլոցը, աղօթել ամենուն համար, որոնք ըստ մարդկութեան եւ ըստ քրիստոնէութեան եղբայր են մեզ եւ երբեք նախադրածակ չը լինիլ այլոց խզի ազատութեան գէմ :

Սրբազան պատրիարքի խօսակցութեամբ անկասկանաբար ուրախութիւն մի կը փայլէր այցելուաց երեսին, եւ անգղիացի եկեղեցականը յայանելով իր խորին գոհութիւնը ստաց, իրաւ

և ունի, Զերդ Սրբազնութիւն, ստիպյն Մեգիտական և Յունա-Ռուսական եկեղեցեաց միութեան մէջ բաւական անփոփոխ պիտի մնան ազգային տարադոլութիւնները, և խնդիրը բնաւ ամենեւին քաղաքական չէ, այլ աստուածաբանական : Սրբազան պատրիարքը պատասխանեց. Ս'եր փափաքող ենք ձեր և Յունա-Ռուսական եկեղեցեաց միութեանը, սակայն սուացի ես, մեծարգոյ եղբայր, որ մենք Հայքս միութեան խնդիրէն հասած վէրքերը տակաւին հաքած ունիք մեր վրայ : Ս'եր առջին են այսօր մեր հայ հաղթական և հայ բողոքական եղբայրները, որոնք ոչ միայն մեր ազգային ծէսերը և տարադոլութիւնները պահպանած չեն, այլ և շարունակ նախատեսած կ'առնեն զմեզ և իրենք մեզ մէջ հերձելով մեզ հերձուածող կ'առնան : — Իրաւունք ունիք, կրօնեց Մեգիտացին, և միութեան խնդիրը փոխուելով երեք այցելուներն ևս սկսան փոփոխակի զանազան հարց մտնելներ առաջարկել թէ քանի տիեզերական ժողով լինուանի Հայաստանեայց եկեղեցին, քանի խորհրդաւոր արարողութիւն և ինչպէս կը կատարէ, անփոփոխ պահպանած է լիկիոյ հանգանակը, քանի պատրիարքութիւն և կաթողիկոսութիւն ունի և ինչ յարաբերութեանց մէջ են, քահանայից ամուսնութիւնը պարտաւորեալ է, և վարդապետք ազատական կ'ընտրեն աւուրի վիճակը, ուխտաւորք որ երկիրներէն աւելի կը ժողովին, և այլն և այլն : Իրոք ուրախալի էր մանաւանդ, որ աստուածաբանական համախառն չէն ելած եկեղեցական պաշտօնակալաց շատ այցելու տիկիներ եւս համուսնութիւն ունէր կրօնական խնդրոց վրայ և ջերմ գգացմամբ կը խօսէր :
 « Եւ ամեն հարցմունքներուն պա-

տասխաններ տրուեցան Սրբազան պատրիարքի կողմէն և այցելուները խիստ գոհ լինելով և մանաւանդ հայկական եկեղեցւոյ յունականէն եւ հռովմէականէն տարորոշող արարողական պարզութիւնը գովելով մեկնեցան գոհութեամբ սրտի :

Յիշեալ այցելուները ուղեւորելու ժամանակ խնդրեցին մեզ՝ որ մի իրենց մօտ երթալ և խօսակցիլ : Նշանակեալ օրը գնացին ներկայացանք և եպիսկոպոսական փոխանորդը դարձեալ մեծ ուրախութիւն յայտնելով Սրբազան Պատրիարքի հետ ունեցած տեսակցութեամբն՝ պահարանէն հանելով ցոյց տուաւ մեզ մի անգղիարէն սպագրեալ գիրք, նուիրուած Յունաց Երուսաղէմի պատրիարքին, որուն փորագրեալ կենդանագիրը եւս զետեղուած էր մատենին մէջ : Եւս Յունաց պատրիարքի վրայ քանի մի տեղեկութիւններ հարցնելով՝ ասաց որ այս գրքին մէջ կը պարունակին աւան և խնդիրներ և առարկութիւններ Մեգիտական և Յունա-Ռուսական եկեղեցեաց միութեան նկատմամբ, ուստի եւ պատասխան լինիմ այսօր կամ վաղը երթալ ներկայանալ Յունաց պատրիարքին և գիրքը մատուցանել : սակայն չը գիտեմ՝ թէ ինչ ընդունելութիւն պիտի գտնեմ : Եւս բաւական ժամանակ խօսակցելէն վերջ, երբ կը մեկնէի, կրկին և կրկին խնդրեցին թէ եւս պիտի պատասխան փոխանորդը և թէ իւր ամուսինը, որ իրենց խորին յարգանաց հաւատարմք և ամբառ գոհունակութիւնը մատուցանեմ Սրբազան Պատրիարքին, յայտնելով միանգամայն որ իրենք երբեք չեն կարող մօտանալ նորին Սրբազնութեան քաղցր անսակցութեան և քրիստոնէական խօսակցութեան գեղեցիկ յիշատակը :

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

ԱՌԱՔԻՆԻ ՈՒ ՔԱՆԱՔԱՅԻՆԻՐԹ ՊԱՏԱՆԻՒ

(Շարունակութիւն, տես թիւ 4) :

ՕՒՆ

Չափաորոշիլան յոսարոշիլան։ Կարողութենէդ վեր բաժնի ձեռք մի վարներ, կ'ըսէ առակը, ոմանք կը ջանան ամենայն ոգւով որ իրենց ծնողացը վիճակէն աւելի վեր բարձրանան, և ասով կը կարծեն որ կատարելութեան կը գիմեն, բայց սուտ է ու խաբէական, վասն զի՝ ինչ կ'ըսես ան տղուն որ կ'ուզէ բեռնակրի մը բեռը իր վրայ առնել, արդեօք ուժովնա՞յ կ'ուզէ, չէ, ինչու որ բեռն ծանրութեանը տակ կը ճգմուի. այսպէս է նաեւ անիկայ որ իր կարողութենէն վեր վիճակի մը կը փափաքի :

Ո՞վ պատանեակք, մի ամբընաք ձեր հօրը արհեստին ետեւէն ըլլալու. լաւ է բարի կօշկակար մը քան թէ գէշ բժիշկ մը : Ոմանք որ կրնային գեղի լաւ վարձուոր մը ըլլալ, կ'ուզեն քաւ հանայ ըլլալ : Ո՞վ որ իր հօրը արհեստէն կ'ամբընայ, այնպիսին բարի մարդ չէ : Խորհրդանախ արտաք մըն է, կ'ըսեն ոմանք, կ'ուզէ՞ աշխատանք մեծա՞յ մը ընդել : Այն է անարգական արուեստը. անգլխավորնր : Այն է աշխուական արուեստը. առաքինիի սւ քաղաքակիրթ մարդունը : Ա՛ւելի կը յարգեմ իմ՝ զրացի հիւսնս, քան թէ միլիոններու տէր եղող ան հարուստը՝ որ ուտելէն խմելէն ու յօբանջելէն դուրս ուրիշ բան չգիտեր : Պատուաւոր վիճակը ան է, որով մէկը կրնայ ինքզինքը լաւ պահպանել, կաւ տարելագործել և անով նաեւ ուրիշներուն ալ օգտակար ըլլալ, մարդուս անարգանք ու նախատինք եղող արուեստները միայն անօգուտ ու անվաշել արուեստներն են :

Ան իմ տանս մօտը բնակող միջակ վաճառական Սարգիսը որ գրեթէ միշտ առածներով ու օրինակներով կը խօսի, քովը կանչեց անցեալ իրիկուն իր 20-22 տարուան տղան, թէ սը չեմ որա խալիր, ու ըսաւ. « Երեքի Եակոբիկս, երբոր ես քու տարիքդ էի, հայրս պղծտիկ կրպակ մը ինծի յանձնեց : Ա՛նա՛ ու Եպոսած Կեփք ըլլալ, ըսելով, ես ան աստեն սկսայ գիշերի ծաղաւէններ ու աչքիս քառանկալներ աւելի պոռալով ասդին անդին քալել. քիչ բայց ստեպ ստեպ ըրած վաստակովս գոհ կ'ըլլայի. վասն զի ալ լաւ է քիչ քան թէ բնաւ. և անով միայն մարդուս քսակը կրնայ լեցուիլ և որչափ որ աժան կը ծախէի այնչափ գնողներ կը շատնային. և կը ջանայի միանգամայն որ ծախած բաներս ըստ ու աշխու ըլլան. այսպէս ահա առջի ոսկին վաստակեցայ որ ամենէն դժուար բանն է և վասն զի բանը սկսելն է, սկըսելէն ետքը ամէն բան աւելի դիւրաւ առաջ կ'երթայ, և իրաւցընէ, կամայց կամայց ոսկիներս շատցան և բամպակի գործարան մը բայցի՝ որ ան ալ յաջող գնաց. բայց դժբաղդաբար և ինչպէս գիտես, երկու տարի է որ կրակը ամեն բաներնիս այրեց. ահաւասիկ ուրեմն, որդեակ, դու հիմա ստիպուած ես որ նորէն դու քեզմէ բազդդ շինել նայես գեղ կամաւ փորձ ու առաքինի մարդու մը քով դրի և արդէն աչքդ ու ձեռքդ վարժած է ամեն բան լաւ ու շուտ ընելու. սովորած ես հնազանդիլ, որպէս զի գիտնաս լաւ ալ հրամայել թէ որ իմ արուեստս շարունակես՝ աւագէն խանութին ամեն գործիքներն ու նիս, ինչպէս դարձեալ ինձմէ գնողներն ու գործակիցներս, և անոնց հետ մէկ րեղ քու հօրդ վրայ եղած համար մուկը, հիմա ուրեմն որ ծերութեան նըս նշաններէն կ'իմանամ որ մահուան պէտք է պատրաստուիմ՝ և դու իմ

տեղս պիտի յաջորդես, անհաւանիկ իմ անձիս փորձովը աս խրատներս քեզի կու տամ:

Ո՛րչառ գիտցիր որ քան ինչ խեղճութեամբ որչափ պլիկ ըլլա՞յ այնչափ աւելի քան ինչ ինչ ըլլա՞յ: Ի՞նչի մը վրայ անհոգ չըլլա՞յ ոչինչ է ըսելով, ո՛վ որ մէկ քանիկանը ինչ-րեւ ոչինչ բան՝ կ'արհամարհէ. ինչը այնչափ ալ չափեր, քաւելան քանիկանի քով գալով ասի՞ մը ինչ յետեանս: Ի՞նչնք իմ հօրս առածներն են որ ստէպ ստէպ ինձի կը կրորհնէր: Ի՞րուեսոս մը չփոխել առանց մեծ հարկեցուցիչ պատճառի մը, երբոր քար մը ինչ շարժի ինչնայ՝ քարայրիս ալ ինչ քիչ ինչնայ. և առած է դարձեալ թէ՛ Ո՛րչառ փոփոխուա՞յ, այնչափ անփոխա՞յ: Ի՞յսօր ստայանակ, վաղը դարբին, միւս օր ալ անարուեստ թափառական մը կը դառնաս: Եւ առած է դարձեալ որչափ կրնաս զգուշանաս ստէպ ստէպ տուն փոխելն. վասն զի երեք անգամ տուն փոխելով, մէկ տարուան մը տանդ վարձքը հատուցած կ'ըլլաս:

Ինչպատար գիտութեամբ բնաւ բանի գործքի ձեռք չպարենս. և թէ որ բանի մը ձեռք պարենը ուզենաս, նայէ մեծէն չսկրիս՝ այլ պզտիկէն, թէ որ չես ուզեր որ ետքը նեղը մտնես. ապա համար միշտ ծախքդ աւելի բարձր սեպէ ու ծախածդ աւելի ցած, և մաս մ'ալ դժբաղդութեանց համար պահէ: Պէտք չէ կրակին վրայ շատ միս դնել. վասն զի գիտես որ սով որ երբեք նապաստի մեկտեղ ինչ-իչ որալ, երբեք ալ ինչ քիչնէ. չափդ գիտցիր, և սկսածդ շարունակէ: Ո՛ր խաբեր ինքզինքդ մեծամեծ շահերու յուսով, և գիտցիր որ եթէ անունդ կոտորելով բան մը վատարկիս, անիկայ շահ չէ՝ այլ կուրուստ է. ընդհակառակն սով որ համբաւ կը ստանայ՝ անգին հարստութիւն կը ստանայ. տեսեր եմ միշտ որ ինչ որ ստանան կուտայ, ստանան կ'առնէ:

Վաճառականութեան մէջ պէտք չէ վտանգի մէջ դնել ապրելու համար անհրաժեշտ հարկաւոր եղածը: Եւ այնչափ ամենակարեւոր բաներու վրայ պառկեցնես քու ըստակդ, որոնց գործածութիւնը ոչ երբեք պակսի. նիւթը ընտրէ ու նայէ որ առաջին կարգի ըլլայ. ժամանակին մտածէ, ինչ որ քեզի ատենոք հարկաւոր կրնայ ըլլալ. վասն զի բան մը նախապես ըլլա՞յ քեզի գործողութեան ընդունելէ: Թէ որ ատենին գնես՝ շահաւոր կ'ըլլես. նոյնպէս թէ որ ստակը ձեռքդ գնելու ըլլաս, տարակոյտ չկայ որ աճան կը գնես. զգոյշ եղիր պարտքով բան ծախելէն. ալ լաւ է որ քիչ վատարկիս ըլլայ վատարկածդ մէկէն գրպանդ մտնայ: Եւ երբ զգոյշ կեցիր պարտք չենէն, միտքդ բերելով որ պարտատէր ներուն յիշողութիւնը սուր է. և ան միջոցին որ դուն բարբառի մտածես, կը տեսնես որ իրենք պարտքդ միտքդ կը ձգեն. մի նստիր այնպիսեաց որ երբ վճարելուն ձայնը կը լսես, ձեռքերնին գրպաննուն մէջ կը դօսանայ. մենք վաճառականքս առած մը ունինք մէկտեղիս. թէ՛ վախճող ինչնէ, ո՛վ որ ըսէ՛ իմ վճարէ:

Վաճառականիցնեցող և անոնց որ սովորութիւն ունին միշտ քեզի գրենելու՝ յարգը լաւ ճանցիր, անանկ որ եթէ հարկ ըլլայ իրենց համար զո՞ մը ընելու՝ սիրով յանձն առ, ջանալով միշտ բանը յարմարցնել:

Ինչպէս ըրած գործողութիւնդ միշտ լաւ կ'ըլլայ: Եւ այնքա՛ն երեք հոգոյ ըսածին քեզ ինչ բանէ. ջանա մարդկային նկատմունքի համար բան մը չընել: Թէ որ մէկու մը աշխատութիւն մը յանձնէր ես՝ ուզեք միշտ վերան ըլլայ. վաճառորներուդ ու գործաւորներուդ վրայ միշտ հակէ՝ բայց կատարածոս չըլլաս. ամեն բան մէկ անգի

մը վրայ մի ծանրաբեռներ , վառն զի
ամենն ալ անկատար կ'ըլլան : Սուտքդ,
եւթդ և տուածներդ ճշդիւ ամեն ան
գամ նշանակէ . և դարձեալ կը յանձ
նեմ որ բանալիքի տակ պահես ունե
ցածդ . բանալին խաղաղութեան մեծ
բարեկամն է . վառն զի՝ ՍՆ որ լաւ ին
քոյն . լաւ ալ ինքիս : Սմեն օր հաշիւդ
ըլլէ . թէ որ շաբթուն վերջը բան մը
աւելնայ՝ մեկդի դիր . մտածելով որ
ամեն օր նոյնպէս յաջող չերթար :

Ս երջնակէս առ ալ քեզի կ'ուզեմ
ըսել , որ գրքի մը մէջ կարդացեր եմ
թէ՝ « Սարգս երջնիկ ըլլաւ՝ համար պէտք
է քիչ միջոցի մէջ կենայ , և շատ տեղ
չփոխէ » :

ԾԻՆ

ԳՈՋ ԸԼԼԱԼ ԻՐ ՍԵՊՏԱՅԱՆ ՎԻՃԱՅԻՆ ՎՐԱՅ

Ս իձակ մը ընտրելէդ վերջը ջանա
որ գոհ ըլլաս , որն որ Ա. փափայնորդ
և Բ. երեսակալութիւնդ չափաւորելով
կ'ըլլայ :

Գինով մը որչափ խմէ՝ այնչափ աւ
ւելի կը ծարուի . այսպէս ալ մեր փա
փաքները : Մտոր հաճոյք մը կը կա
տարես , վաղը երկու նոր հաճոյք ալ
վրան կ'աւելնան . վերջը չորս , բայց
մեր հաճոյքները կատարելու համար
ուղեղ միայն բաւական չէ՝ ալ միջոց
ներ ալ պէտք է : Ի աւ կրնանք ապրիլ
թէ որ մեր իղձերն ու հաճոյքները
կատարելու մէջ չափաւոր ըլլանք . մերը
փղձերը կատարելու միջոցները մեր
չեն . բայց կապերնիս չափաւորիլը մեր
ձեռքն է . ի՞նչ որ շա Խոստ Գինու խա
ղութիւն լաւի՝ ի՞նչ խաճ չապի՝ հապի . իսկ
քվ որ ուզածը չկրնար ընել . թող կրը
ցածին միայն փափաքի . Որչափ քիչ
փափաք ունենաւ այնչափ աւելի քիչ
քան պակաս կ'ըլլայ քեզի : Ս. Փրան

կիսկու Սալիզեան Վիլ Բանի իր փափաքն
կ'ըսէր , և ան քիչն ալ քիչ իր փափաքն :

Նոյնը ես ալ քիչ զի ուզեցի կրկնել ,
վառն զի քններ տեսնր եմ որ մարդուս
նեղութեանցն ու անհանգստութեա
նը եւ ուրիշներուն հետ գտնուլու
գլխաւոր արմատը՝ իր սեպհական վի
ճակին մէջ գոհ չըլլալն ու աւելին ըս
տանալու փափաքն է :

Սմանք Բասալիս եղծիին լաւ լաւի՞մ ,
կ'ըսեն . իրաւ է արգեօք . բայց գի
տէք թէ որչափ քիչ բանով գոհ կ'ըլ
լայ քիչ բանի փափաքողը : Գեղարցին՝
պատառ մը եգիպտացորենով , ընդն
ցին՝ քանի մը կտոր գեանախնձորով ,
կամ բուռն մը շագանակով կը կշտա
նայ ու երկիրը կը մշակէ . այսպիսեաց
համար օրը քանի մը փող բաւական
է . ուր ընդհակառակն փափկակեաց
հարուստի մը համար հարիւր , երկու
հարիւր դահեկանն ալ քիչ է :

Որչափ քիչ կարօտութիւն ունե
նաք՝ այնչափ աւելի աղատ կ'ըլլաք . ա
գով չեմ ուզեր ըսել որ զրկէք զձեզ
որ և իցէ անմեղ զուարճութիւններէ .
և հանգստութիւններդ չմտածէք . այլ
թէ՝ տղբատ ծնէր էք կամ ետքէն ադ
քատայեր էք , ասոր վրայ չարտմիք . և
ի վեր քան զամենայն . մի նմանք ա
նոնց որ ուրիշներուն գթութիւնը
չարժելու համար զիրենք կը նուազ
տայընեն ու խեղճ ողբամեղի կը ձեւա
ցընեն : Շատ աւելի անաշ է մար
դուս իրեն քրտամբը վատարկած կը
տոր մը հացը ընտանեացը հետ մեկ
տեղ աւտելով , քան մեծահարուստ
խնայք մը երբ ցածութեամբ , երես
պաշտութեամբ կամ ստելով մասնա
կից կ'ըլլուի սեղանին :

ԾԻԹ

Ղէկ ապրելու գլխաւոր արգելքը
լաւագոյն ապրելու փափաքն է . ասի

կայ միտքդ պահէ . եւ վիճակիդ մէջ
գոհ ըլլալու . համար երեւակայութիւն
նրդ սանձէ , այսինքն՝ օգոյն մէջ բեր-
գեր մի շիներ . և միշտ ուրիշին վի-
ճակը մի ըստագոյն կարծեր քան ըզ-
քուկիդ :

- Ըրուեստաւորը , Ո՛հ , երանի թէ ես
դէռնոր եղած ըլլայի ըսերով՝ կը հառաչէ .
առանց աշխատելու լաւ մը կը հագո-
ւելի զարդարուելի . ճամբորդութիւններ
կ'ընէի և պատուոյ կը հասնէի : Ի՞նչ հակառակն
զինքն ուրն այ՛ Լոյսնի՝ արուեստա-
ւորներուն , կ'ըսէ , որոնք պոռնիկին
կէցած՝ իրենց բանին գործին
կը նային . վասնիցս հայերնին իրենց
պողո՛ղ հեփ նստած ի՛ր-պէս , առանց
խմբուելու հրաշքի միայն :

- Լոյսպէս նաև աշխարհականը եր-
ջանիկ կը սեպէ քահանային վիճակը .
վաճառականը՝ փաստաբանինը իրմէ ա-
ւելի բախտաւոր կը կարծէ , և գեղա-
ցին՝ հիւսանը :

Ի՛սոյց թէ որ յանկարծ մէկը առա-
ջարկելու ըլլայ որ իրենց համար նա
խանձելի եղած ուրիշ վիճակի մը հետ
փոխեն ունեցած վիճակնին , այնչափ
բայց , այնչափ թէորհեր կը ծամծըմեն՝
որ վերջապէս նորէն իրենց վիճակին
մէջ կ'ուզեն մնալ . իսկ թէ որ փոխեն
ալ , քիչ կը տեսէ , վասն զի գոհ չըլլա-
լով իրենց նոր ընտրած վիճակին վրայ
նորէն առջինին կը փափաքին :

Ո՛հ , Բայց թէ որ հարուստ ըլլայի , աղէկ
է . բայց հարստութիւն ու երջանկու-
թիւն ըսելը արդեօք մէկ կը կտրծես .
Բնչպէս ինքզինքդ կը խաբես . Բնչ
վիշտեր , Բնչ գլխու ցաւեր չեն քա-
շեր հարստսները , Իրաւ է , համեղ
ու աղնիւ բաներ կ'ուտեն . բայց աչ-
խատաւոր մը շատ աւելի ակործ կը
դժայ՝ թէ իրենք . կակուղ անկողիննե-
րու վրայ կը պառկին , բայց քունե-
րն անհանգիստ քուն մըն է . շատ
մարդիկ իրենցմէ կ'ախտուէր ունին .

բայց իրենք ալ ուրիշներէն . վասն զի
ամեն տանեաց վրայ ալ պատուհան
կայ . պատշաճը նայինք ըսելով և տե-
սակ տեսակ պնդազլխութիւնները
նեւ ուզելով ինչ տըհաճութիւններ
չէ՞ն կրեր՝ որոնցմէ աղքատը ազատ են
բոլորովին . և որովհետեւ վրանին նա-
յոյշ շատ աչք կայ , անոր համար ա-
ղատութիւննին ալ աւելի քիչ է . եւ
վերջապէս , որովհետեւ շատ փափաք-
ներ սրտեքնուն մէջ կը սնուցանեն՝
ուստի երջանկութիւննին ալ այնչափ
աւելի նուաղ է : Ի՞նչ համեմատու-
թիւն ունին իրենց անուշահոտ սե-
նեակները , շքեղ գորգերը և այն մե-
ծապնի կոհ կարասիքը՝ երկնքին պայ-
ծառութեանը , ծիծաղախիտ դաշտե-
րուն ծաղկանց պերճութեանը հետ
որ հասարակաց մարդկութեան համար
պատրաստած է Լոյսուած : Լոյս ար-
դեօք իրենց թանգարանին մէջ նկարք
մը որ զուարթ առաւուտու մը , աստե-
ղազարդ գիշերոյ մը հետ , ծովափանց
մօտ կամ բլուրներու ետեւէն եղած
արեւմուտքի մը սեսարանին հետ կա-
րենայ բաղդատուիլ :

Ի՞նչքն են ան գանձերն ու հաճոյք-
ները որ Լոյսուած աշխատասէր մարդ-
կանց տուաւ որ յարգեն : Ի՛սոյց պա-
լատանց մէջ բռնեալ սարսափելի հը-
րէշ մըն ալ կայ՝ որ է ճանճութիւն
զոր աղքատը չը գիտեր . Անք էք եր-
բէք քաղցի մը խղճուկ փողոցներուն
մէջ անանկ ուրախութեան երգե-
րու ձայներ , ինչպէս որ կը ըսուին լը-
ճերու վրայ , դաշտերու մէջ , այգե-
կութի և հունձքի ժամանակ , հիւսան
կամ ասուեգործի մը խանութին մէջ .
Տեսեր էք երբեք հարուստներուն վը-
րայ՝ արուեստաւորաց ունեցած ճրչ-
մարիտ ուրախութիւնն ու անկեղծ
զուարթութիւնը , իսկ երբ իրիկունը
օրուան ինչպէս անցուած ըլլային կը

մտածեն . Ինչ կարծէք , որուն սիրտը աւելի գոհ կ'ըլլայ , արդեօք գեղացի ին , որ թէ իրեն և թէ ուրիշներուն բարեացը համար աշխատած ըլլալը կը ծանօնայ . թէ արդեօք հարուստին որ բոլոր ժամանակը դատարկութեամբ անցուց , եւ կենաց այն վերջի վայրկեանին որէն արդեօք աւելի ծանր հաշիւ մը պիտի պահանջուի :

Ս'երջապէս ամեն փայտ իրեն որ դրն ունի , ամեն դուռն իրեն հարկանելիքը , ամեն կշռորդ իրեն հաւաքարչը , ամեն վիճակ ալ իրեն թըշուառութիւնները . Իսկ առած է թէ՛ ամեն մարդ իրեն որին իրող շէտաւոր ըլլայ , իսկ որքանիչ որ անհոգ անգամ ըլլայ : Իմ առաքելի եւ քաղաքակիրթ բարեկամներէս մէկը (Ս'էքս . Ս'անցօնի) կ'ըսէ . « Ս'արդո՛ք քանի որ այս աշխարհքիս վրայ է , հիւսանդ մըն է՝ որ աւելի կամ նուազ անհանգիստ անկողնի մը վրայ կ'ընկողմանի . եւ չորս կողմը ուրիշ անկողններ ալ կը տեսնէ , քարեյարդար եւ տարտաքուստ ուղղեալ , եւ կը կարծէ որ հոն աւելի հանգիստ կ'ընկողմանուի . բայց անկողնը լիտեալ տալէն ետեւ , հազիւ թէ նոր անկողնոյն վրայ կը պառկեցնեն , կը սկսի նեղուիլ ու փուշեր խօթելու պէս մարմինը կը տանջուի . վերջապէս , գրեթէ առջի ջուրը կը գառնայ . ասոր համար աւելի պէտք է բարիք ընել մտածենք՝ քան թէ բարեպէս ապրիլ , որով միայն կրնանք նսեւ լաւագոյն ապրիլ :

Ս'տքերնիդ որոշ դրէք որ ճամարիտ երջանկութիւն այս աշխարհքիս մէջ չեկայ , լաւագոյն կ'ապրի ով որ քիչ մեղք կը գործէ . և թէ որչափ բարիքներ երազենք , այնչափ ալ չենք գտնար բան մը որ մեր սիրտը գոհ ընէ , և աս բընական բան է , վասն զի աշխարհքս մեր տունը չէ : ()տար երկիրներու մէջ

Թափառող ճանապարհորդ մը որչափ ալ հանգիստ ըլլայ՝ միշտ իրեն տան վառարանին կը փափաքի . և այն սենեկին ուր որ աւելի հառատութիւն խաղաղութիւն մը կրնայ գտնել . մեկը ալ այս հաստատութիւն հանգիստը պիտի վաշեմք երբ մեր հայրենիքը հասնիք , որ միայն առաքելի ու քաղաքակիրթ մարդու պէս ապրելով ձեռք կը ձգուի :

կ .

ՎԱՏԱՐԵԼ ԶՊԱՐՏՍ ՍԵՊՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԻ

Չէ , ես ինծի աւելի հարուստին վրայ չեմ նախանձիր , մանաւանդ երբ կը տեսնեմ քան զիս աղքատ եղողներն և աւելի խեղճութեամբ ապրողները . ես ճարտարութեամբ ու ջանքով իմ գործողութիւններս անանկ վիճակի մը մէջ դրեր եմ , որ առանց մոմոռութիւն հանգիստ կարենամ ապրիլ , լաւագոյն վիճակի մը փափաքելէս առաջ պէտք է ես ինծի հարցնեմ . Ս'ք վիճակը արեւոյ իմ խորհուրդներս վեր լինի . — Ս'ք քեօս ինչո՞ւ անոյ աւելի երկնի եւ առաքելի ըլլալ : Ս'իճակ մը ընտրելէն առաջ պէտք է ասոնք մտածել . իսկ ընտրելէն վերջը նոյն վիճակին պարտքերը լաւ կերպով ու հաստատութեամբ կատարելու է : Ի՞նչ երթան կորսուին մեզմէ այն գարշելի երկու ախտերը , ծառայելի ու անհոգիները . Օ՛րուութիւնը՝ որ կ'ուզէ միշտ բամբակներու մէջ պըրլուիլ եւ երբէք բանի մը ձեռք չը դարնէր . և Ս'նհագութիւնն՝ որ ամեն բան ձգձըգելով կ'ընէ . Ի՞նչ մը որ պիտի ընենք՝ ուղեւոր ընենք . այն ձին որ առանց մորակի չը լսուի՝ չը կրնար ալ ասպարէզին մէջ յաղթել . և թէ որ շունը դանդաղ շարժի՝ եղբերուն կը փախչի :

(Պիտի շարունակուի)

ՈՒՂԵՐԶ ԸՆՈՐՀԱՅԵԼՈՒԹԵԱՆ

ԱՌ ԳԵՐ. ԶԱԼԱԼԵԱՆ ՍԱՐԳԻՍ ԱՐՀԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ

Եւ հա մեզ ժամ բարեպատէ՛հ, յորում 'ի ձայն խնդադին
Սատուցանեմք զմեր ցնծութիւն հասարակաց ընդհանուր.
Օ, որ Ձեր գալուստ Գերապօստիւ Արքազնութեանդ վեհապանն,
Լթեաց համակ երոխտապէտ սրբոյ Ուխտիս լըութեան.

Օ, ի լցեալ է մերս բերկրութիւն յայսմ հետէ 'ի վախճան,
Տեսանելով յազգիս Հայոց զարթուն հովիւդ յարուցեալ.
Որ յալեւոյթ Ձերդ հասակի իմաստութեամբ ըստացեալ
Տաղանդ, քանքարս 'ի կիր ամէք յազգիս նըպաստ միմիայն.

Ըրժան է մեզ յայս վայր դասել զոր ինչ յանտի քանքարաց
Ի սուրբ Տեղեացն պայծառութիւն անխնայաբար հատուցէք.
Օ, մեզ կացուցեալ շնորհապարտ Արքազնութեանդ մեծաշուք,
Եւ յիշատակ անջնջելի թողեալ 'ի սիրտ մեր հանուրցս.

Ուստի այժմ Ձեզ հաւաստեմք մեծի Հօրդ աննրման,
Թէ որպէս Ձերդ Արքազնութիւն առ մեզ եցոյց սէր գորով,
Նշնույն եւ զմեր տարար ընդ Ձեզ զանկեղծ սիրոյն իսկ զեղուած,
Ունեւով միշտ 'ի մեզ զսոյնս 'ի յիշատակ անմոռաց.

Որովք այժմիկ մաղթեմք յերկնից զկար, զօրութիւն եւ զելս դիւր,
Օ, մեծի Հօրդ ազդասիրի զանդուլ ջանից տրբիտուր,
Թէ 'ի գործ միւլ Ձեզ պիտիցի յօգուտ ազգիս Երամեան,
Հաջողեացէ՛ Նա ինքն Տէրն, որ պաշտպանն է իրաւանց.

Արիւնդ Սնորհ Տեղեանիդդ.

ՈՐԲԱԸ ԵՒ ՄԱՐԴԻՐ

Սխալն որք բաւը մարդուս գը
Թուծիւնը կը զարթուցանէ , միայն
որք մանկան տեսութիւնը , միայն որ
բուծեան վրայ մասածելը մարդուս
կարեկցութիւնը կը շարժէ : Ի՛նչ մեռ
կութիւն , Բ՛նչ տկարութիւն , Բ՛նչ
անկարողութիւն , կենդանի մի չը կայ
որոյ մատաղ վիճակը մարդկային ման
կութենէն աւելի փառաւոր չը լինի .
այս մասին միջատներն անգամ նախան
ձեքն են քան զմարդ , Ի՛նուծեան թու
գաւոր մարդը , կարծես թէ իւր կե
նաց սկզբնաւորութեան մէջ իր ամե
նայեալին հպատակին չափ բարիք չը
քաղէր բնութենէն : Նոյնդեան ժա
մերուն մէջ տկար , սկզբնական շարժ
մանց մէջ թոյլ , միշտ կարօտ օգնակա
նի , խնարհ և նուազտ քան զամեն ու
րարածները : Սարդը իր նորածին հա
տակին մէջ թուլատարր սողունի (mol
lusque) ծիծաղը պիտի շարժէր , եթէ
Թուլատարրը կարենար ծիծաղիլ :

Հատ կենդանիներ մանուկէն ա
ւելի զօրեղ են , շատերը մանուկէն ա
ւելի լաւ զրահաւորուած , շատերը
մանուկէն աւելի լաւ հագուած կամ
հագուելու վրայ են : Մանուկը որչափ
որ ի ժամանակին զօրանայ , երբէք ցու
լին չը հասնիր , որ չորքտանեաց մէջ
ամենէն զօրեղագոյնը չէ : Տարիները
չեն ծածկեր մանուկը բուրդով , ոչ
ճիրաններ կը բուսուցանեն ձեռքերու
վրայ և ոչ եղջիւրներ ճակատի վրայ :
Սարդը Թագաւոր է արարածոց ,
բայց բնականաբար իր զգայարանքնե
րը իր հպատակաց շատերու զգայա
րանքէն կատարելագոյն չեն . իսկ բը
նագդման կողմէն յայտնապէս ստոր է
իր հպատակներէն : Սարդոյ մարմնա
կան զարգացումն , անասունի հետ
համեմատելով , չափազանց դանդաղ է :

Նա իր կեանքը կ'անցնէ պատրաստ
ուելով ապրելու համար , և երբ կը
պատրաստուի կը մեռնի :

Պէտք է իմանալ որ համեմատա
բար մանուկին աւելի ժամանակ հար
կաւոր է կենդանական կատարելու
թեան հասնելու քան թէ կենդանիին :

Ղշմարիտ է որ մանուկը կը քալէ
երկու ոտքերու վրայ , կը նայի երկըն
քին , ունի ձեռքեր , նշտնական կեր
պարանք , յողաւոր ձոյն : Եւս ամենը
աննշտն յատկութիւններ չեն և շատ
բան կը խոտանան : Եւս յատկու
թիւնները մեծութեան գուշակներ են ,
բայց գուշակ են նոյնպէս տկարութիւն :

Եթէ մարդն իսկապէս մարդ է ,
այսինքն ազատ և հոգեկան արարած ,
պատկեր Նոյութոյ եւ միջնորդ ընդ
մէջ իւր թոյ և հոգւոյ , հալկէ որ այս
պէս ծնանի կամ տշխարհ գայ :

Եթէ մարդը կենդանեաց կենդա
նական առաւելութիւններուն նա
խանձէր , պարզապէս կենդանեաց մէջ
պիտի ապրէր : Ինքն եւս զրահաւոր
ուած , հագուած և զօրեղ ինչպէս
կենդանին , պիտի ինքզինքը անկախը
գար և անկախ լինէր , այնուհետեւ
բնաւին պիտի չը լինէր ոչ մարդկային
ընկերութիւն , ոչ քաղաքակրթու
թիւն և հետեւապէս ոչ մարդկու
թիւն : Սեր անկարութիւնը մի կա
խումն ունենալու սկզբունք է , և մեր
կախումն սկզբունք է մեծութեան :
Սթէն այս անկարութեանց արդիւն
քը չէ նոյն իսկ գիշտաբան :

Վախսխտմական դիտաւորութիւ
նը և վախճանական նպատակը այս տե
ղէն պարզապէս յայտնի է : Իաց ի
հարկէ Սրարի միակ նպատակը այս
մարդկային տկարութեան մէջ չէ : Եւ
րարիչ տնօրինելով որ բնութեան թա
գաւոր մարդը ծնանի անշուք , (այն
մարդը , առանց որոյ բովանդակ ա

քարշուծիւնը այնպէս է, ինչպէս խօսք մի կամ ասացուած առանց բայի) կա մեջաւ ստիպել որ մարդը իր մեծութիւնը ուրիշ տեղ որոնէ և ոչ թէ նիւթի մէջ ։ Նոյն մարդու նայուածքը դէպքի մոտաւոր աշխարհը դարձայց ։ Իթէ մարդը հոգի չէ, չէ նոյնպէս կենդանիներէն առաջինը ։ Վթուծեան ըզգացմունքներու հետ կապուած հոգին է միայն, որ կ'ապահովէ և կ'երկարէ մարդու կեանքը ։ Այս կարեւոր կէտը մոտածելու համար է, որ Աստուած ամենախիստ ծածկութեան կամ անձանտութեան մէջ դրած է բնութեան սեպ թագաւորը ։ Ինչպէս մըսուրը (Հիսուս Փանկան որոնք պիտի լինէր, նոյնպէս մարդկային տկար մարդին եւս մսուր մի է, ուր Աստուած կը հանգչի և կը պահպանէ մեր անմահ հոգին ։ Այլևայլին ակնագործը գիտէ, ինչ որ աշխարհիս ակնագործը գիտէ, որ ոչ թէ ուրիշ ճոխ մետաղներով, այլ նուաստագին արծաթով կը շքապատէ ադամանդը ։ Սթէ մեր հոգւոյ և մարմնոյ յարաբերութիւնն եւս այսպէս չէ ։

Այս աստուածային նշանաւոր եւ խորհրդաւոր կարգաւորութիւնը ուրիշ պատճառ եւս ունի ։ Աստուած կամեցաւ որ մեր արարչութեան մէջ մենք ինքնին գործակից լինինք Արարչապետին ։ Աստուած կենդանիի հոգը բոլորն իր վրայ առած է, բայց մարդը մի որոշեալ կէտէ սկսած գոգցես ինք զինքը՝ կրտսերդանէ և կը ինքնա՛մէ ։ Ի հարկէ Աստուած ամեն ժամառնակ ներկայ է և անընդհատ կը իննամէ, բայց լռելայն և անտեսանելի կերպիւ, մինչև որ մի ամենամեծ նպատակ կա տարելու եւ բոլորովին մի նոր արարչութիւն իրաւործելու համար ինքն կը յայտնուի և կը խօսի ։

Այսպէս ահա Աստուած և ա

ռանց նիւթը մերժելու և անիծելու և կը յայտնէ հոգւոյ առաւելութիւնը, ամեն բան կը հնազանդեցնէ հոգւոյն եւ ամեն բան կը մղէ դէպի հոգին ։ Այս կարեւոր դասը Աստուած շատ ձեւերով բացատրած է ։ Վիտուծիւնը նախադամեան արարչութիւն մի գերեզմանէն կը հանէ այսօր մեր աչքի առջեւ եւ սակաւ առ սակաւ ա՛նոր արձանագիրը կը խմբագրէ եւ փաստաբանել կը ջնայց ։ Այս նիւթի յաղթութիւնն է ։ Սակայն միւս կողմէն այս կարծուած յաղթութիւնը ինքնին՝ կը նուաճի, տեղի կը տայ եւ մարդու սէջ թագաւորող հոգին կ'երեւի բաց ճակատով ։ Մարդկային ազգի պատմութեան մէջ անգամ կը տեսնենք, որ նիւթը միշտ ճանապարհ կը բանայ և հոգին կը փակէ այն ճառնապարհը կամ կը փոխէ ։ Այլպատկան Ռուբերուն կամ Պիրամիդներուն կը յաջորդէ Պարթէնոնը (1), Երեւելեան մարմնակն և անհարթ բանաստեղծութեանը կը յաջորդէ Հունականը, որուն մէջ հոգեկանութիւնը կը փայլի ։ Իսկ կրօնի նկատմամբ, իբրեւ աստուած որոշուած բնութեան զօրութեանց տեղ՝ կը յայտնուի կենդանի Աստուածը, և լոկ ծիսական արարողութեանց տեղ՝ կը յաջորդէ հոգւով և ճշմարտութեամբ երկրպագութիւնը ։ Ամենէն անպատու եւ յուրա ցամաքահոգը փառաւոր հանդիսարան կը դառնայ այս հոգեկան բոլոր յաղթանակներուն եւ Պօղոս առաքելոյն առաջին քայլափոխը Սակեդոնիայի հողի վրայ մի նոր դարաշրջութիւն կը բանայ մարդկային ազգի պատ

(1) Աթենա լաստուոյ գեղեցիկ տաճարը Աթենքի մէջ, գետնուրէն Ագրոպոլի կամ միջնաբերդի մէջ, որոյ որսակէի շինութեան համար Եւստաց Զարաթարստները ինքն զինքն չէր թափած էին, ինչպէս և փրկիս արձանագործը պատմութեան էր Աթենաի արձանը փրկելու և ակնէ ։

մութեան մէջ։ Վժնայն ինչ կը միաբանի եւ կը յառաջէ հափօղ եղգի (1) փառաւորութեան համար, կամ, աւելի լաւ ասել, այն վերին Իմաստութեան համար, որ խորհել եւ մտածել կը տայ այս եղգգին։

Քրիստոսի գերեզմանաքարի կարծեցեալ կտորը Պէշիկիաշի մէջ։

Ստաւ պատուական հանդիսի 16 թուոյն Շարիվարիի մէջ հետեւեալ խօսքերը կը կարդանք։ «Ղրաբալըցի իրիկանը եկեղեցւոյն վարդապետը ծանուցում մը ընելով ձեռքը գրպանը խօսեց. . . . տեսանք որ քարի մը կտոր հանելով ըսաւ թէ այս Վրիւ առի տեառն մերայ գերեզմանին քարին կտորն է, Նրուսաղէմէն բարեպաշտ էֆէնտի մը ղրկուեր է, ան ալ այժմ՝ եկեղեցւոյս նուիրեր է, որ պէս զի հաւատացեալք կարողանան տմենայն դիրութեամբ գալ յուխտ եւ յերկրպագութիւն, և նոյնը պիտի յանձնուի իւրսարարապետ քահանային որպէս զի խաչահանգստի համար ուզուած ատենն տանի ու։ Միայն մասին թէպէտ և յիշեալ Հաթիւ իր կողմէն արդէն հերքած է նմանօրինակ քարի մը կտորի գոյութիւնը Պէշիկիաշի մէջ, սակայն մենք եւս մեր կողմէն քանի մը խօսք ասել կարեւոր կը համարինք ի զգուշութիւն բարեպաշտ ժողովրդեան։

Վրիստոնէական ջերմեռանդութիւնը գովելի յատկութիւն է, բայց ընտրապաշտութեան փոխուած ժառանգան ալ իխտ ցաւալի է։ Թէ ով է քարի կտորը նուիրող էֆէնտին և ով

է ծանուցում ընող վարդապետը, մեզ անյայտ է, ուստի երենց կրօնական ըզգացման վրայ դատաստան ընել չենք ուզեր, սակայն այսքանը կը պարտաւորինք ասել, որ Վրիստոսի գերեզմանաքարէն կտոր մը ուրիշ տեղ ղրկուած չէ և անհնարին է ղրկել քանի որ երեք ազգաց անքսն հսկողութեան տակ է միանգամայն ծածկուած մարմարինով։ Ստի առանց հիմնաւոր վկայագրի և օրինաւոր ապացուցի քարի մը կտոր եկեղեցի մուծանել և ժողովրդեան պարզամտութիւնէն օգուտ քաղելով ծանուցանել թէ՝ Վրիստոսի գերեզմանաքարի կտորն է, դատաւարտութեան արժանի գործ է այս և ոչ քաջալերութեան։ Ստան զի, այս տեսակ ինքնագիւտ և շահասիրական ձեռնրեցութիւնները ոչ միայն ստուգապէս չեն զարթոյցաներ ժողովրդի բարեպաշտական զգացումը, այլ և շատ անգամ ուրիշ նուիրական ստուգութիւններ ևս կատարածանայ և թերահաւատութեան մշուշով կը ծածկեն։ Միայն ասելով միգուցէ կարծուի թէ Նրուսաղէմի վանուց մասնաւոր օգտի և ուխտաւորութեան գոյացած նիւթական շահուց համար է, որ կը խօսինք, քաւ լիցի, Միայն մասին մեծ ապացոյց են արդէն Մթռոյս Մթն. Պատրիարքի անպատուակ քարոզութիւնները, որով քանի մի տարիէն ի վեր կը ջանայ ուխտաւորաց շատերու մօտէն հանել այն անսոցեւանոտիապաշտական գաղափարները որք զգաղաքար Նուսաղ ազգէն սպրդած են մերայնոց մէջ գերեզմանական լոյս տեսնելու կամ այլ իրաց նկատմամբ։ Սենք համոզուած ենք որ ուխտաւորութեան զգացմունքը այնպիսի բնական համակերպութիւն ունի մարդու բարեպաշտութեան հետ, որ կարծեցեալ քարերը կարող չեն աւստաւորութեան եռանդը շիջուցա-

(1) Խորոյ խմ հափօղ եղգի։ Պարզապէս խօսքն է որ մարդու համար ասած է։ մարդկային սկսպութիւնը և մեծութիւնը քոյ տարու համար։

նել, բայց այս եւս գիտենք որ աւելի պարտաւոր ենք նոյն եռանդը լուսաւորել քան թէ պատրել: Որոշուող տէրութիւնը, բաւական տարիներէն առաջ կամելով Ռուս ուխտաւորաց ճանապարհային տառապանքը թեւ թեւեցնել և այն խուռն բաղմունքեան առաջն առնուել, որ Լըրուսաղէմ՝ կը գիմէր, Ռուսաստանի մէջ Լըր Լըրուսաղէմ անունով յատուկ տաճար հիմնեց համաձայն Վրիստոսի գերեզմանի տաճարին, որպէս զի ուխտաւորք այն տեղը գիմեն և զանազան ներշնչութիւններէ ազատ մնան, սակայն անհնարին եղաւ առաջն առնելու և Լըրուսաղէմի ուխտաւորութիւնը շարունակուեցաւ: Ուստի և նոյն տեւրուիր ստիպուեցաւ Լըրուսաղէմի մէջ յատուկ փոնք և բնակարան կառուցանել, որպէս զի Ռուս ուխտաւորները առանձին օթեան ունենան, և ոչ թէ յուսական ուխտաւորաց յաճախութեան հետ խառնուելով նեղին և տառապին: Եւ այս մասին ինչո՞ւ կը զարմանանք, քանի որ Լըրուսաղէմը այնպիսի մեծ նշաւակութիւն ունի քրիստոնէութեան նկատմամբ, որ այսօր իսկ ոչ միայն լուսաւոր Լըրուսաղէմը, այլ և ամենէն ազատամիտ կարծաւած Վերիկացիք խմբովին կ'երթեւեկեն Ղըրուսաղէմ: Հետեւապէս, քանի որ ուխտաւորութիւն բնական է ժողովրդին, իւրաքանչիւր եկեղեցւոյ և եկեղեցականի պարտքն է նոյն ուխտաւորութեան իղձը լուսաւորել և ոչ թէ պատրել և քայլ թակղեցնել, փասն զի, վճռուած է Լըրուսաղէմի մէջ, որ գայլթակղեցնողները ոչ թէ գերեզմանի՝ այլ պարտանոցներէն երկանաքար կախուելու և ծովը ձգուելու արժանի են: Թողունք հոգեւոր օգուտը որ իւրաքանչիւր Հայ ուխտաւոր կարող է իւր սրբոսին եւ բաղձանաց համաձայն ունեւ

նալ և Լըրուսաղէմի տնօրինական տեղեքը տեսնելով՝ Լըրուսաղէմի պատմութեանը տեղեկանալ եւ իր սիրտը ամուր կապով կապել երկնային Տնօրինողի մարգարէութեան հետ, թողունք այս հոգեւոր կէտը, (փասն զի մենք հոգեւոր չենք որ քնենք), Լըրուսաղէմի Հայ ուխտաւորութիւնը մի յատուկ աղբային օգուտ ունի, որ ամեն օր մեր աչքով կը տեսնենք եւ կարող ենք համարձակ գրել: Օտանազան երկիրներէ ժողովուած Հայ ուխտաւորաց բաղմունքիւնը մի խանդաղատելի տեսարան կը ներկայացնէ մեզ: Ուխտաւորները, գէթ առ ժամանակեայ կերպիւ, կը վերտնորոգեն իրենց հայկական արեւակցութեան եւ եղբայրութեան կոպերը, իրարու կը պատմեն իրենց երկրի և կացութեան հանգամանքները, կը ծանօթանան իւրարու վիճակի և այնչափ կը սերտանան այս աղբային յարակցութիւնները, որ իրարմէ բաժնուած ժամանակ արտասուօք եւ հեկեկանօք կը բաժնուին, միշտ աղբակցութեան քաղցը յիշատակ մի իրենց հետ տանելով:

Վերջաւորեն մեր խօսքը, շնորհակալութիւն մատուցանելով Սահակ Խաչատրի, որ աչաղբութեամբ հրատարակութեան առած է Պէշիկթաշի նորօրինակ ուխտաւորութիւնը. սակայն մեր մեծարգոյ Պաշտօնակիցը աւելի պիտի գրաւէր ընթերցող հասարակութեան համակրութիւնը, եթէ նոյն գէպը Շարիփարիի մէջ չառնէր, այլ ծանր նկատողութեամբ նշկատէր եւ ամեն պարագաները պարզէր, որք անշուշտ իրեն յայտնի են:

Մինչև ցերեք Ետուած անմահ Հայր անմահից և մահացուաց Ազք 'ի յարտօսր, սիրտ 'ի կսկիծ, ձեռք դողդոջուն 'ի վերամբարձ, կրք 'ի գլուխ կոծեսցուք մեք զանձանց զմահ հայրսմնամ:

Հատ միթէ համարեցեր զայս վեհ որեար աղգասէր՝
Բըսրեղին ամբողջ աղգիս, զբարերարն, Հայ մանկտուոյն.
Օհ 'ի կեանս իւր առաքինի՝ որ կարի յոյժ սուղ եղել,
Օհայրենեացն խորհէր զօգուտ՝ և թշուառաց լինէր օձան.
Մինչ զի զանձին մուտցեալ շահ անդոյգ սիրով որ առ Ղզգն,
Որբոց 'այրեաց խնդրէ պարէն ընդ հովանեաւ Փրկչեան վանուց.
Ըն ինչ Սուլթանն (Գոստափայլ ԱՊՏԻԼ-ՄԵՂԻՏ Խանն առ ձայնէ
Թէ « Սիրելիդ իմ Յովհաննէս խնդրեալ յինէն և տաց քեզ »:

Սա աղգասէր պերճն Յովհաննէս վեհ շառաւիղ Տատեան զարմին,
Տարաւ փոյթ Զան զարթուցանել 'ի սիրտ Հայոց սէր ուսման,
Ինքն անձամբ հանդիսացեալ օրինակ մեզ միշտ կենդանի:

Բարուքն հեղ, վարուք խոնարհ, սրտիւ մաքուր, մտօք ուշիմ,
Եւ Սեկինաս առատ տրօք առ քրտնաթոր մատենագիրս.
Օհ առ յօգուտ՝ որոց վառին 'ի սէր ուսման ցլաւիտեան
Օրնտիր ընտիր 'ի դպրութեանց լուսաւորիչ կայր մտաց
Ոյք իրաւամբ կրեն զանուէն անգուգական Ղզգասիրիս,
Չօնեաց նուէր իւր Ղզգին՝ յանձնեալ անմահ վեհ մամլոյն:

Թողում թուել մանրամասն բիւր երախտիս հոգւոյն ազնիւ,
Ինձանթ իսկ գլխովին մինչեւ որոց ընձեռեցան,
Թէ յուժմէ է այս մեծ շնորհ 'ի նեղ պահու ժամանեալ,
Որով յաստիս կանգնեաց անմահ կոթող՝ 'ի սիրտ համայնից.
Եւ յաւիտեանս դարուց 'ի դարս կոյցցէ անմահ անմուռաց,
Թէպէտ 'ի մէջ մեկնեցաւ արդ թողեալ զմարմին հողաշէն:

Ո՛հ Տէր խնամող՝ որ կոչեցեր զայս մեծաշուք ընտիրն արանց
Փոխեալ 'ի կեանս անմահ անզրաւ յիւր մահացու բուլթենէն,
Ըռ քեզ գիւնմբ Զերմ մաղթանօք արտասուալից հառաչանօք,
Հաճեալ լինել դու միտթար համայն Ղզգիս տոհմին Հայկեան,
Եւ պարգեւել կար, զօրութիւն, կեանս երկարս պայազատացն
Ընուաշուրք Հանգուցելոյս Տատեան զարմին ճոխապանծ,
Ընիւ զձիրս և վեհ հոգի հօրն իւրեանց Ղզգասմնամ,
Օհ հօրամոյն հանդիսացեալ բուժեացն զայս խոց ահագին:

Գաբիէլ Կարաբեդեան Խաբերբոյժ
Ըն. Ժառ. Վարդապէ:

A.R.A.R.@

ՑԱՆԿ

ՄԵՅԻՍ

Մտադրութեան արժանի նոր խնդիր	97—103
Օգոստոսիան Սուլթանին 1869 տարւոյն ատենա բանութիւնը	100—105
Ընտանիքներ	105—107
Կարճ տեսակցութիւն և կրօնական խօսակցութիւն .	108—109
ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ. — Ընտանիքի ու Քաղաքակիրթ պատանի. (Հարսանիք)	110—114
Ուղերձ Հնորհակալութեան առ Վեր. Պալատեան Սարգիս Ընդի եպիսկոպոս	115
Որբը և մարդը	116—118
Բրիտանոսի գերեզմանաքարի կարծեցեալ հտորը Պէշիկ Թաշի ժէշ	118—119
Ի սգալի մահ վեհազն Տատեան ազգախնամ Յով հաննէս պէշի	120

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՔ

- Ա. Սիօնը ամեն ամիս կը հրատարակուի 24 երեսէ բաղկացեալ պաշտօնային թղթով.
- Բ. Տարեկան գինն է երկու արծաթ մեծիկէ հանդերձ Խմանալար հի ծախ. չովք, կանխիկ վճարելի:
- Գ. Զատ տարակ առնելու ուղղութեամբ, պէտք է ամեն մէկ տետրին չորս դրամ կէլան վճարել: